

SZAKDOLGOZAT

Kupi-Lepsényi Krisztina

Soproni Egyetem
Benedek Elek Pedagógiai Kar

Árvayné Nezvald Anett, művésztanár

SZÜLŐFÖLDEM NÉPHAGYOMÁNYAI

Ölbeli játékok alkalmazásának lehetőségei az óvodai beszoktatás során

Sopron, 2021.

Kupi-Lepsényi Krisztina

óvodapedagógus BA

Tartalomjegyzék

1. Bevezető gondolatok	1
1.1 A témaválasztás indoklása	1
2. A szakirodalom bemutatása	2
2.1 Szigetköz.....	2
2.1.1 Táj bemutatása.....	2
2.1.2 Szigetközi gyűjtők munkássága	3
2.2 A család szerepe a gyermek fejlődésében.....	4
2.2.1 A szocializáció	5
2.2.2 A család, mint elsődleges szocializációs színtér	6
2.3 Zenei nevelés kisgyermekkorban.....	6
2.3.1 Zenei nevelés szinterei	7
2.3.2 Zenei nevelés alapjai	8
2.4 Ölbeli játékok.....	9
2.4.1 Fogalmi meghatározás.....	9
2.4.2 Az ölbeli játékok fajtái	10
2.4.3 Az ölbeli játékok forrásai, lehetőségek	10
2.4.3.1 Ringató program.....	11
2.4.3.2 Kerekítő program	12
2.4.3.3 Ölelj át program	12
2.4.3.4 Baba jelbeszéd.....	13
2.4.3.5 Helyi sajátosságok.....	14
2.5 A gyermek érzelmi fejlődése kis- és óvodáskorban	15
2.5.1 Életkori sajátosságok és az empátia fejlődése.....	15
2.5.2 Anya-gyermek kötődés érzelmi fejlődésre gyakorolt hatása	16
2.5.4 A gyermek zenei fejlődése óvodáskor előtt	19
2.5.5 A hagyományok jelentősége a gyermek fejlődésében	19
2.6 Az óvodai beszoktatás	20

2.6.1	Lehetőségei.....	20
2.6.1.1	Anyás/szülős beszoktatás	21
2.6.1.2	Fokozatos idejű beszoktatás	21
2.6.1.3	Folyamatos idejű beszoktatás.....	22
2.6.2	Befolyásoló tényezők	22
3.	A kutatás módszertana.....	23
3.1	Hipotézisek	23
3.2	Kutatási módszerek, empirikus kutatási eszközök.....	24
3.2.1	Megfigyelés.....	24
3.2.3	Interjú	25
3.2.2	Kérdőív.....	25
4.	Primer kutatás	26
4.1	Intézménybemutató	27
4.2	Eredmények bemutatása	29
5.	Összegzés, záró gondolatok.....	39
6.	Bibliográfia.....	41
6.1	Könyvek.....	41
6.2	Tanulmányok	41
6.3	Internetes források	42
9.	Mellékletek.....	43
9.1	Megfigyelési szempontok.....	43
9.2	Kérdőív	44
9.3	Interjú.....	49
10.	Köszönetnyilvánítás	50

1. Bevezető gondolatok

„A szeretet sugározzon mindenüvé. Mert szeretet nélkül nem lehet sem muzsikálni, sem tanítani, sem írni. Szeresse mindenki az övéit, saját népét és értékeit, hogy a másokét is szeretni tudja.” (Dr. Barsi Ernő é.n.)

1.1 A témaválasztás indoklása

Kislány korom óta fontosnak tartom a hagyományainkat, a kapcsolatot az őseinkkel, azt a szokás és normarendszert, amelyet a paraszti világban az emberek még ismertek, használtak nap, mint nap. Úgy gondolom, hogy napjainkban egyre kisebb hangsúlyt fektetünk a hagyományőrzésre, főleg a nagyvárosokban nehéz megtalálni a kapcsolatot a térség hagyományaival, népzenejével, ünnepkörével. Előző diplomámat a győri Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Karán szereztem Szociálpedagógus alapszakon, melyet követően óvodai, iskolai szociális segítőként dolgoztam közel egy évig. Ebben az időszakban volt szerencsém városi, falusi óvodákban megismerkedni a gyermekekkel, óvodapedagógusokkal, óvodai programokkal. Már ott megfigyeltem, hogy jelentős eltérések vannak az egyes óvodai programok között, ezen belül pedig a hagyományőrzésben, a népi ünnepek megtartásában, felelevenítésében tapasztaltam különbségeket.

2019 decembere óta óvodapedagógusként dolgozom, előbb Győrben a Bartók Óvodában, mely a Nagy Jenőné által kidolgozott óvodai nevelés a művészetek eszközeivel pedagógiai program alapján működik, 2020. szeptember 1-jétől pedig a Gyárvárosi Óvodában kaptam óvodapedagógusi munkát. Az előbbi intézmény pedagógiai programjának köszönhetően a zenei nevelést kiemelt szinten folytatta, illetve a hagyományőrzés is nagyobb mértékben volt jelen az óvoda életében (dekoráció, textíliák, népdalok, népi játékok, mondókák stb.) A Gyárvárosi Óvoda ezzel szemben a pedagógiai programjában az érzelmi nevelést tűzte ki fő célul, így a hagyományőrzésnek kisebb szerep jut a nevelésben. Az utóbbi időszakban azt figyeltem meg, hogy a két fő nevelési terület szerves kapcsolatban van egymással, egyik nincs a másik nélkül, hatással vannak a másikra. Hiszen a zenei nevelés által a gyermek érzelmi intelligenciája, az empátiának különböző elemei (érzelemkifejezés, érzelemmegértés, konfliktuskezelés) is fejlődik. Ugyanez visszafelé is igaz, tehát ha a már említett szegmensekre kiemelten odafigyelünk, a későbbi zenei nevelést is megkönnyíti.

2. A szakirodalom bemutatása

Ebben a fejezetben a kisgyermekkorai fejlődés jelenségvilágával foglalkozom, melyben különböző fogalmi meghatározások, történeti áttekintés segítségével mutatom be a témát. A Szigetköz sajátosságainak ismertetésével az olvasó számára könnyebb a térség elhelyezése, megismerése. Ezen túl rövid kitekintést teszek a gyermek szocializációjának főbb színterei felé (család, nevelési intézmény). Majd a zenei nevelés hatásait mutatom be a gyermekek szociális és érzelmi készségeinek fejlődésére, azon belül az ölbeli játékok fajtáit, meghatározó elemeit. Végül pedig az óvodai beszoktatás komponenseivel zárom az irodalmi áttekintést.

2.1 Szigetköz

A vidék bemutatását Timaffy László (1987) néprajzkutató, népi gyűjtő gondolataival kezdem, aki idén ünnepelné a 105. születésnapját. *„A Duna mentén Szigetközben, Csallóközben minden faluban mesélik az öregek, valamikor tündérek éltek itt a szigeteken. Nagyon jó világ volt még akkor. Aranykertnek is hívták ezt a vidéket.”* (3.o.)

2.1.1 Táj bemutatása

A térségben talált legrégebbi leletek a csiszolt kőkorszakból származnak, a területen összefüggéstelenül, elszórtan helyezkedtek el. A táj szerkezete átrendeződött a geológiai szabályozások, urbanizációs és ruralizációs folyamatok következtében, így az egykori folyórendszeri dominanciát a kialakult falvak váltották fel. Már az ókorban bebizonyosodott, hogy a Szigetköz nem alkalmas nagyobb populáció befogadására. Ezt igazolja az is, hogy a Római Birodalom terjeszkedése során a Mosoni-Duna mentén inkább őrhelyeket hagyott örökül, mint kereskedő, vagy lakófalvak nyomait. A későbbi népvándorlás során a térségbe érkező népek nem merészkedtek a peremvidéken belüli részekre, ennek köszönhetően napjainkig is érintetlenül maradtak gyűrűs sáncok, védőárkok, melyek közül a legjelentősebb az Ördögárok. A környéken élők legendákat szöttek a térségben lakó misztikus lényekről: az óriásokról, ördögökről, tündérekről. Néhány ezek közül a táj kialakulásának eredettörténetében jelent meg. A régi történetek szerint az Ördögárkot maga az ördög szántotta fel, az óriások zárták le a folyók egy részét, hogy könnyebben halásszanak. A legjelentősebb történetek azonban a tündérekről születtek. Azt tartották róluk, hogy itt éltek a szigetek között, a palotájuk ott volt a Cikolasziget melletti kis tóban- amelyet vízi liliumok díszítettek- a Tündértóban. A

kihullott hajszálaik aranyozták be a Duna vizét. A tó mellett fekszik a mai Kunsziget falucska, ahol a Duna parton azóta is megtalálható a tündérek palotájának egy köve. Ezt a legendát őrizve a kunszigeti óvoda a Tündérvár nevet kapta.

A Szigetközben magyarok voltak az első letelepedők, akik a magasabban fekvő, áradásoktól védett területekre költöztek és földműveléssel foglalkoztak. Így jöttek létre az első jobbágytelepülések, melyek központja Hédervár volt. Később a szigetek közé is érkeztek halászzattal, aranyászzattal, állattartással foglalkozó népek, ennek következtében köznemesi községekké fejlődtek a korábbi települések. A táj szerkezetének köszönhetően megóvta az itt lakó népeket a háborúktól. Csupán a szabadságharcok és a Duna pusztítottak a vidéken. A lakosság összetétele állandó változáson ment keresztül a gyakori árvizek és partszagatások miatt. A térség embere megtanult alkalmazkodni a víz adta lehetőségekhez. (Timaffy, 1980.)

2.1.2 Szigetközi gyűjtők munkássága

Ha a Rábaköz, Szigetköz népi kultúrájáról, hagyományairól beszélünk, nem mehetünk el szó nélkül a két legkiemelkedőbb alakja mellett, akik nélkül a tájegység gazdag népi kultúrája, népdal-, mesekincse aligha maradhatott volna fent. A fáklyagyűjtő néven is ismert dr. Barsi Ernő rendkívül sokoldalú személyiség volt, néprajzkutató, zenepedagógus, református lelkész, főiskolai tanár, hegedűtanár, kórusvezető- csak hogy párat említsek. A nem kisebb jelentőséggel bíró dr. Timaffy Lászlót pedig a szigetköz krónikása néven emlegették, aki főként néprajzkutató, geográfus, pedagógus volt. A dolgozatomban ebben a fejezetében az ő életüket és munkásságukat mutatom be röviden.

Ernő bácsi egész életében szolgálatot teljesített. A sályi születésű „Mesterek mestere” (Lanczendorfer, 2020.) a szüleitől látta el a nép, hagyományok szeretetét, ez vezérelte őt abban, hogy minden tevékenységet - amely a néptől származott- feljegyezzen, terjesszen. Fontosnak tartotta, hogy a népi mesterségek, a hagyományok, népdalok, mondókák, gyermekjátékok sokaságát ne csak gyűjtse, hanem át is adja az embereknek. Az ő munkásságának -előadásainak, könyveinek -köszönhetően maradhattak fent a térségben a fiatalság részére azok a népszokások, értékek, melyek a családon belüli áthagyományozódás során nem. A gyűjtői tevékenysége mellett több, mint fél évszázadon át tanította a pedagógusokat. A tanítványai közül sokan érdeklődtek a hagyományok őrzése, éltetése, népi kultúra fennmaradásának támogatása iránt, de a szeretetteljes személyisége, a hatalmas tudása, ám természetes előadásmódja mindenkit megérintett. (Győr-Moson-Sopron megye Megyei Értéktár honlapja, é.n.)

A Kisalföld szolgálómestereként is emlegetett dr. Timaffy László családja erdélyi származású, Mosonszentandráson született folklorista, geográfus élete során számos helyen megfordult, dolgozott segédmunkásként, eladóként, furulyatanárként, kántorként, főiskolai tanárként és a Széchenyi Népfőiskolát is megszervezte. Legfőbb életcélja az volt, hogy a megszerzett tudását, a kutatási eredményeit, az igazságait a nép számára is elérhetővé, érthetővé tegye. A Szigetközben végzett számos kutatásának eredményeit különböző könyvek, mint a Szigetköz vízrajza (1939), a Szigetközi Krónika (1975) és az 1980-ban megjelent Szigetköz című művében is bemutatta. Az ízes magyar nyelvezete, egyéni -mégis mindenki számára érthető- stílusa, személyisége tette őt felejthetetlen tollú szerzővé. Az állhatatos elkötelezettsége, példaértékű magatartása és erkölcsi kitartása által a néphagyományok, a néphit és a népi gazdálkodás terén maradandót alkotott. Az Laci bácsi vezette hagyományápoló, -éltető közösségek a mai napig aktívan működnek, megőrizve az ő szellemi hagyatékát tradícióként. (Lanczendorfer, 2020)

Mindkét kutató úgy tartotta, hogy a néprajzi adatokat nem csak összegyűjteni kell, hanem a feldolgozás után tovább kell adni a népnek, hogy ők is részesülhessenek belőle. A hatásukra Győr-Moson-Sopron megyében 50 iskolában néprajzi oktatás indulhatott el, melyek révén mások is lehetőséget kaptak arra, hogy felkutassák, megismerjék gyökereiket, a térség népszokásait, hagyományait.

2.2 A család szerepe a gyermek fejlődésében

Ebben a fejezetben a szocializáció, azon belül a családi szocializáció jelenségvilágával és a gyermek fejlődésére gyakorolt hatásaival foglalkozom. A család mindannyiunk életében fontos szerepet tölt be. A legmeghatározóbb közeg, melynek tagjai egymásra hatva, együtt és egyénileg is formálódnak az interakciók során. A személyiség, önazonosság, identitás, a világhoz való hozzáállás, a szemlélet általa fejlődik mindannyiunkban. Minden, ami emberré és individuummá tesz bennünket, ebből a kiscsoportból származik. A minket ért hatások, a szeretet, az ölelések, a kedves szavak, de a veszekedések, szomorúság is meghatározza az egész életünket. Számos pszichológiai kutatás foglalkozik a gyermek fejlődését befolyásoló tényezőkkel, melyek közül elengedhetetlenül fontos megemlíteni az elsődleges szocializációs szintérenként funkcionáló családot. Azon belül is a szülőket, hiszen különösen a korai anya-gyermek (apa-gyermek) kötődés, a szülői gondoskodás megléte -vagy éppen hiánya- a gyermek egész személyiségét, életét meghatározza. A szülő-gyermek kapcsolatok nem megfelelő működése a viselkedészavaros, lelki problémákkal küzdő gyermekeket eredményezhetnek. A

család hatásai a gyermek fejlődésére azonban nem merülnek ki ennyiben. A szülők minden döntése, viselkedésre adott reakciója, megnyilvánulása, érdeklődése a gyermekben tükröződik vissza. Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy a gyermek elsősorban utánzás révén tanul. Az őt körülvevő közvetlen környezet (szülők, nagyszülők, testvérek, ismerősök, tárgyak, események) megfigyelője, résztvevője ő is. A családon belüli társas kapcsolatok, egymáshoz való viszonyulás befolyásolják a gyermek fejlődését. (N. Kollár-Szabó, 2004)

2.2.1 A szocializáció

A szocializáció gondolata elsőként Platón, Rousseau majd Montaigne fejében fogalmazódott meg, de a társadalomtudományok a 19.század vége óta foglalkoznak a szocializáció kérdéskörének feltárásával, definiálásával. Először Edward A. Ross használta 1896-ban megjelent munkájában a „társas kontroll” jelenségének bemutatásához. (Toarniczky, 2011)

A szocializáció jelenségvilágával számos szociológiai, pedagógiai, pszichológiai kutatás foglalkozott az elmúlt évek során. Többek között Bagdy egy olyan folyamat, mely során az egyén társas lényé válik, beilleszkedik a társadalomba, képes lesz magát elkülöníteni az őt körülvevő világtól, elsajátítja az együttélés szabályait. A különböző tudományterületek másként közelítik meg a szociológia fogalmát, s annak meghatározásában eltéréseket figyelhetünk meg. A következő részben a szociológiai, pszichológiai, antropológiai értelmezéseket írom le a szakirodalom bemutatásával.

A szociológusok a tanulási folyamatokat hangsúlyozzák, melyek során az egyén megismeri azt az érték- és normarendszert, mely által megtanul a szociális interakciókat kialakítani, fenntartani, tehát a társadalomba beilleszkedni, társas lényé válni. A pszichológiai megközelítés annyiban tér el, hogy a hangsúly a személyiség kialakulásának folyamatán van, az individuum felől közelít. Azt a folyamatot, mely során az egyén elkülönül a környezettől és személyisége fejlődik, szocializációnak nevezik. A szociálpszichológusok a szocializáció társas vetületét emelik ki, mi szerint interakcióban alakul ki, másokkal való kommunikáción keresztül. A '80-as években Buda Béla is foglalkozott a meghatározással, ő ekként alkotta meg a szocializáció fogalmát:

„A szocializáció nem más, mint interakciós folyamat, amelynek révén egy személy viselkedése úgy módosul, hogy megfeleljen a környezete által vele szemben támasztott követelményeknek.” (Buda, 1986, 37.o.)

Ezek alapján a szocializáció egy LLL folyamat, hiszen a viselkedési normákat segítségével sajátíthatjuk el. A személy és a környezete állandó kölcsönhatásban vannak, alkalmazkodnak egymáshoz, alakítják egymást. Ezt az életen át tartó tanulást el tudjuk különíteni az alapján is, hogy mely életszakaszban van az egyén, illetve kivel kerül kapcsolatba a szocializáció során.

2.2.2 A család, mint elsődleges szocializációs színtér

A szocializáció a születéssel kezdődik és egész életünkön keresztül tart. A korai szocializáció a családban kezdődik, színtere még a bölcsőde, ill. az óvoda. A késői szocializáció a kortársakhoz kötődően indul el. Színterei az iskola, ahol az iskolai szocializáció történik, majd később a munkahely, ahol a pályaszocializáció dominál. A család az egyén és a társadalom között közvetítő kiscsoport. Elsődleges abból a szempontból, hogy a születéstől kezdve hat az egyén fejlődésére, érzelmi kapcsolatai hosszú időre meghatározzák az egyén életét és személyiségének alakulását, illetve előkészíti a társadalomba való beilleszkedését.

A család, mint elsődleges szocializációs színtér szerepe mérvadó az érzelmi fejlődésben. Fontos, hogy az anya képes legyen gyermekének lelkiállapotát érezni, az ő érzéseire adekvát választ adni, reakcióit észlelni, továbbá megerősítse abban, hogy jelzései nem hiábavalók. Ha ez az összhang elmarad, a neuronkapcsolatok a stimuláció hiányában nem tudnak megszületni, így a gyermek agyában az empátia nem tud kialakulni. Ez a helytelen anya-gyermek kötődés azt is eredményezheti, hogy a gyermek későbbi élete során sem lesz képes érzelmeit megélni, kifejezni. (Goleman, 1995)

2.3 Zenei nevelés kisgyermekkorban

Ezt a fejezetet Kodály Zoltán sokak által ismert gondolatával indítom, mely az UNESCO 1948-as párizsi gyűlésén hangzott el.

„Arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal a születése előtt. Első percben tréfára vették, de később igazat adtak. Az anya nemcsak testét adja gyermekének, lelkét is a magából építi fel...még tovább mennék: nem is a gyermek: az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.”
(Kodály, 1948 idézi Pethő, 2011, 51.o.)

2.3.1 Zenei nevelés szinterei

A zenepedagógia atyjának a közel 80 éves, ám időtálló gondolatfüzért pedagógusok százai napjainkig is úgy követik, mint a 3 király a betlehemi csillagot. Tehát a zenei nevelést már az édesanyánál el kell kezdeni. A későbbi évtizedek kötődéssel foglalkozó pszichológiai kutatásai (Harlow, Atkins, Bowlby, Ainsworth) bizonyították a feltételezést, hogy a szeretetteljes kapcsolatban az érintés, ölelés, kézben, ölben tartás, ringatás, dúdolás, éneklés és ritmussal kísért ölbeli játék jótékony hatást gyakorol a felnőtt-gyermek kapcsolatára. (Zsolnai, 2001 idézi Gábor, 2011)

Ugyancsak Zsolnai Anikó (2001) hívta fel a figyelmet a “biztonságot közvetítő, szeretetteljes anyai magatartás” a gyermek személyiségfejlődésére gyakorolt pozitív hatására. (39.o.) A korai zenei nevelés alapjául szolgáló népi ölbeli játékok gazdag tárháza nemzedékek óta rendelkezésre áll, így a szülők, nagyszülők bármikor átadhatták tudásukat a család ifjabb tagjainak. Az ölbeli játékok olyan mondókás-énekes játékok, melyek a művészeti nevelés alapjai, s melyek befolyásolják a gyermek érzelmi, szociális kompetenciáinak fejlődését. Továbbá a mozgás és beszédképesség fejlődés terén is jelentős szerepet töltenek be. Ez főleg annak köszönhető, hogy a gyermekek utánzás révén tanulnak. Azok a gyermekek, akikkel otthon mondókáznak, énekelnek, dobolnak, tapsolnak- mivel megismerik a hozzájuk kapcsolódó ritmikusságot, szöveget, dallamot- előbb kezdenek beszélni, könnyebben tanulnak meg a későbbi fejlődésük során szótagolni, az írás-olvasás elsajátításában is tapasztalatokat, élményeket szereznek. A ritmusokon keresztül a különböző zenei motívumrendszert, a lüktetést, a hangsúlyokat is megismerik. A gyermekeknek nemcsak az egyensúlyérzéke, ritmusérzéke fejlődik, hanem a képzelet, koncentráció és emlékezet területei is, továbbá mozgásuk összerendezetté válik. (Gábor, 2011)

A zenei nevelés a családban kezdődik, mely során a szülő biztos alapot tud a gyermeknek letenni azzal, ha rendszeresen eljárnak kisgyermekes családoknak szóló zenei foglalkozásokra. Emellett pedig a mondókás, énekes könyvek beszerzésével (könyvesboltok, könyvtárak) vagy önfeledt játékkal, játékos tevékenységekkel segíthetik elő a gyermek fejlődését. Ezt követően a bölcsődékben a kisgyermeknevelők feladata és célja a zenei nevelés folytatása, mellyel előkészítik a “talajt” az óvodai nevelés számára.

A bölcsődékben a zenés foglalkozások legfontosabb célkitűzései, hogy felkeltsék a gyermek zenei érdeklődését, a gyermeket figyelmessé, érzékennyé, fogékonnyá tegyék az őt körülvevő hangok iránt. Az érzelmi gazdagításról is gondoskodjanak, mely az éneklés-énekes játék

tevékenység során valósul meg, továbbá serkentsék a ritmikus mozgást és spontán hangadást. Végül pedig az, hogy felkeltsék a gyermekekben az utánzási kedvet. (Gábor, 2013)

Forrai Katalin (2020) így hangsúlyozza a bölcsődei zenei nevelés feladata: „*a gyermeket a magyar mondókákkal, énekes játékokkal megismertesse, a dalolással kedvet keltsen és mintát adjon az önkéntes utánzásra, a spontán dúdolgatásra, énekelgetésre: a gondozónő az énekhez tartozó ismétlődő játékmozdulatokkal összerendezett mozgásra készítse a gyermeket, fejlessze ritmusérzékét, és énekelgetéssel olyan légkört teremtsen, amelyben a gyermek jól érzi magát és maga is szívesen hangicsál.*” (i.m. 9.o.)

Az óvodai nevelés során pedig főleg a beszoktatás, kiscsoport alatt fektetnek nagy hangsúlyt az ölbéli játékokra. Később ez átalakul mondókázássá, testrészekre mutogatássá, énekes játékokká vagy körjátékokká. Természetesen az óvodapedagógusnak figyelembe kell vennie a gyermekek életkori sajátosságait, igényeit, szükségleteit, fejlettségi szintjét a tevékenységek tervezése közben.

2.3.2 Zenei nevelés alapjai

A kisgyermekkor zenei nevelést a zenepedagógiai módszerek alkalmazása elősegíti. Különösen a rendszeres, megfelelő szakmai tudással rendelkező pedagógus által alaposan megtervezett, vezetett zenei nevelés gyakorol pozitív hatást a gyermek érzelmi, értelmi, szociális fejlődésére. Hiszen a zenei tevékenységeket áthatják az érzelmek, így érvényesül a transzferhatás. (Árvayné, 2015)

Ezt a transzferhatást már az 1970-es években felfedezte Kodály, majd a későbbiekben Kokas Klára, Forrai Katalin és más kutatók is, így ebben a részben az ő tevékenységüket mutatom be röviden. Kodály zenei nevelési eszméi a mai napig is megőrizték időszerűségüket, hiszen a zene által a zenére nevelni a gyermekeket az egyik legcsodálatosabb dolog a világon. Ő felismerte azt, hogy a kisgyermek érzelmi lény, így az életkori sajátosságoknak megfelelően átéli a zene által keltett érzelmi hatásokat. Megismeri az őt körülvevő világot, élményeket szerez, amelyeket elraktároz és mint egy kiapadhatatlan forrásból, egy egész életen át merítkezhethet belőle. Tanítványai, Forrai Katalin és Kokas Klára munkásságuk során kiterjesztették az ő tevékenységét. Kati néni ugyanis a kisgyermekkor zenei nevelést hirdette az nemcsak a bölcsődékben, óvodákban, előadásokon, hanem kidolgozott 2 könyvet is, amely azóta kisgyermeknevelők és óvodapedagógusok ezreinek szolgált módszertani alapul. A gyermekek életkori sajátosságait figyelembe véve készítette el a már több kiadást is megélt *Ének a bölcsődében* és az *Ének az óvodában* című könyveket. Dr. Kokas Klára is a Kodályi elveket

követve, kibővítve a zenei nevelést az érzelmek megélése által kifejezett mozdulatok, szólótáncok, improvizációk. Ennek hála a gyermek elképzelt egy képet, mesét, melyet az önkifejezés ezen formájában láthatóvá válik. (Árvayné, 2015)

Napjainkban sem szűnt meg zenepedagógia hagyományokhoz visszanyúló alkalmazása. Ugyanis Gállné Gróh Ilona- aki Forrai Katalin tanítványa volt- Kodály zenei hagyatékát alapul véve kidolgozta a Ringató programot, mely foglalkozások során az édesanyák-gyermekek az ölbeli játékokon, mondókázáson keresztül erősítik a kötődést, élük meg a zene okozta örömteli pillanatokat.

2.4 Ölbeli játékok

Minden gyermek életében jelentős szerepet töltenek be a felnőttekkel folytatott játékos tevékenységek, amelyeket gyűjtőnéven ölbeli játékoknak nevezünk. Szinte a megszületés pillanatától 3-4-5 éves korig a gyermekek mindennapjainak részét képezik. Hiszen elképzelhetetlen lenne az altatás, etetés, fürdetés, állni és járni tanulás, sőt az egész nevelés ezek nélkül a ritmusos mondókák, dalocskák nélkül.

1. ábra Ölbeli játék az óvodában

(Forrás: Forrai, 2017, 46. o.)

2.4.1 Fogalmi meghatározás

Az elnevezést először Kiss Áron (1891) használta *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény* című munkájában az olyan játékokra, melyeket a felnőtt (szülő), esetleg nagyobb testvér játszott az ölébe vett gyermekkel. A gyermeknek ugyanis a rövid, ritmikus mondókák, dajkarímek élményt nyújtanak, szórakoztatják, nevelik, a testi közelség pedig az érzelmi biztonságot erősíti benne.

Jakobi (2011) szerint „az ölbeli játék olyan szöveggel, énekkel kísért, kétszemélyes, mozgásos-érintéses játék, melyet a gyermek születésétől mindaddig játszhatunk, amíg azt ő igényli” (6. o.)

Az ölbeli játékok esetén többféle csoportosítás is megfigyelhető, melyeket a dolgozatomban Kiss (1891) és Lázár (1997) munkái alapján rendszerezem. A két kutató csoportosításai között megfigyelhetők hasonlóságok a megnevezésekben¹. Ez főleg abból fakadhat, hogy a Kiss és Lázár tevékenykedése között több, mint száz év eltelt, mely során a nyelvünk számos változáson ment át. Az alább felsoroltak alfabetikus sorrendben olvashatók.

2.4.2 Az ölbeli játékok fajtái

– állani tanító	– húzogató
– állítgató	– járni tanító
– altató	– karonfogó
– arcmutogató	– kézcsipkedő
– arcsimogató ² vagy mosdató	– mutogató
– csiklandozó	– neveltető
– ébresztő	– ökölütögető
– etető	– piszéző
– fejet hajtogató, szédítő	– sétáltató, táncoltató
– fejlóbáló	– tapsoltató
– hátra ütögető	– tenyeresdi
– háton lovagoltató	– térden lovagoltató
– hintázó	– tornáztató, borogató
– hintáztató, lóbáló	– ujjasdi
– homlokkoccantó	– ültető, láblóbáló
– höcöggtető ³	

2.4.3 Az ölbeli játékok forrásai, lehetőségek

A felnőttek játéka a gyermekekkel (Forrai, 2020) nem újkeletű dolog, már a paraszti társadalomban is jelen volt, anyáról lányra, nagyszülőről unokára szállt át. Az áthagyományozódásnak hatalmas jelentősége és tere volt, főleg azért, mert többgenerációs

---

¹ állani tanító (ld. Kiss i.m.) és állítgató (ld. Lázár i.m.); hintázó (Kiss) és hintáztató (Lázár)

² ld. Kiss i.m.

³ ld. Kiss i.m.

családmodellek működtek. A nagyszülők, szülők, unokák együtt éltek, dolgoztak, közösen meséltek, énekeltek egymásnak. A folyamatok során könnyebb volt a tudás, tradíciók átadása, így a leendő szülőknek könnyebb dolga volt. Rendelkeztek ugyanis egy biztonsággal afelől, hogyan kell viselkedni, mit kell tenni az adott szituációkban. A 20. század társadalmi változásai az ölbeli játékokra is hatással voltak. Magyarországon ez az 50-es 60-as évek fordulójára tehető, hogy a paraszti kultúra felbomlott, a generációk közötti hagyományozódás folyamata csorbát szenvedett. Egyrészt a család élettere, szerepe megváltozott, másrészt pedig az anyakép is átalakult. A korábbi nagycsaládokat egyre inkább kezdték felváltani a nukleáris családok, melyben csak a szülők, gyermekek vannak jelen. Az anyák kevesebb mintát láthattak el szüleiktől, ennek köszönhetően más forrásokból kellett -és kell napjainkban is- megszerezniük a szükséges tudást. (Sándor, 1999 idézi Jakobi, 2011)

Egyre több nő kezdett dolgozni, ezáltal bizonyos anyai feladatok háttérbe szorultak. A karrier fontossága, a munkahely megőrzése érdekében az anyák szülés után hamar visszamentek a munka világába, gyermekeiket bölcsődébe, óvodába iratták be. Ennek következtében egyre több gyermek nőtt úgy fel, hogy részben, vagy teljes egészben kimaradt ez a játéktípus az életükből. Mely hiányt pótolni a bölcsődék, óvodák váltak hivatottá, azonban a nagylétszámú csoportok ezt nem tették lehetővé. Ugyanis az kisgyermeknevelőnek, óvodapedagógusnak többi gyermek mellett nehezen volt megoldható - és ma is- az, hogy minden gyermekkel ki tudja alakítani ezt a fajta kötődést, megadja neki azt a szükséges gondoskodást, melyet a család. A kiscsoportos gyermekek esetében, az óvodai beszoktatás alatt viszont nagy odafigyeléssel, gyakran alkalmazzák az óvodapedagógusok. Számos pozitív törekvés van napjainkban az ölbeli játékok régi, hagyományos rendjének visszaállítására, újra kialakítására. Ebben a részben ezeket a kezdeményezéseket mutatom be.

2.4.3.1 Ringató program

A Gállné Gróh Ilona zenepedagógus nevéhez fűződő Ringató program 1991-ben indult Szekszárdról, ekkor még más néven, de ugyanúgy kisgyermekes családokkal foglalkozott. Az elnevezést 1998-ban kapta, amikor a Duna Televízió egy 3 részes sorozatot indított a témában. A foglalkozások legfőbb célja az, hogy a szülőknek adjon mintát arra, hogyan kezdődhet a családban a zenei nevelés. Kedvet ébresztenek az édesanyákban, édesapákban arra, hogy közösségben énekelni jó, a gyermekekkel együtt mondókázni, ringatni őket élmény mind az ő, mind a gyermekek számára. Ehhez zenei anyagot is biztosítanak, amelyet a résztvevők haza is vihetnek (kiadványok, énekes- mondókás könyvek, mesekönyvek formájában). A program

alapjául Kodályi elvek (zenepedagógiai tevékenység) szolgálnak. Nagyrészt a magyar néphagyományból, népdalokból, népi mondókákból, népi ölbeli játékokból merítkeznek a zenei anyag kialakításakor. De megjelennek más népek dalai, komponált gyermekdarabok is, viszont fontos, „hogy semmiféle selejtet, zenei giccset” (Gróh, 2021.) nem szabad közvetíteni a szülők, gyermekek felé. Ez által a zenei esztétikai nevelés is megvalósul. A családokat egyre nagyobb számban érik el, hiszen országos szinten 136 foglalkozásvezető 294 településen, 298 helyszínen tart Ringató foglalkozásokat. A már említett zenei anyagok mellett számos képzést biztosítanak szülőknek, pedagógusoknak, hogy a népi ölbeli játékok áthagyományozása, éltetése által egyre több ember számára elérhetővé váljon.⁴

2.4.3.2 Kerekítő program

A drámapedagógus J. Kovács Judit által megálmodott Kerekítő program 2006-ban indult baba-mama foglalkozások formájában, ám ekkor még nem viselte ezt a nevet. Ezt követően 3 évvel később megjelent az első népi mondókás könyve, amelyben már Kerekítő manó is feltűnt. Ekkor már az ő bábfigurája szolgált társként a foglalkozásokhoz Kerekítő mondókás móka és Bábos torna néven. Azóta közel 100 foglalkozásvezető több, mint 120 helyszínen, több, mint 200 csoportban tart Kerekítő Baba-mama foglalkozásokat. Zenei anyagok alapjául népi mondókák, dalok, ölbeli játékok szolgálnak, melyek különböző kötetekben, videókon, képzéseken megszerezhetők. A foglalkozásvezetői képzések főleg óvodapedagógusok, néptánc-, zene-, drámapedagógusok, népi énekesek számára elérhetőek, a „szakmai színvonal és a személyesség kettős égisze alatt”.⁵

2.4.3.3 Ölelj át program

Országszerte több óvodában működik a családból az óvodába való átmenetet elősegítő, mondókázós, ölbeli játékos, énekes foglalkozás. Mely során az óvodapedagógus-szülő-gyermek együtt tapasztalja meg a népi hagyományokból fakadó tudásanyagot, azt az élményt, melyet a közös éneklés, a testi közelség ad. Az Ölelj át! foglalkozások az anya-gyermek kötődést hivatottak elmélyíteni, közben megismerkednek az óvodai környezettel, az óvó nénivel, így a későbbi óvodaválasztást, illetve az óvodai beszoktatást is megkönnyíti számukra. A korai zenei, anyanyelvi nevelés hozzájárul a szociális, érzelmi fejlődéshez is. A program

---

⁴ Ringató interjú Gróh Ilonával

(Letöltés) https://ringato.hu/index.php?option=news&cat_id=5&menu_id=2&p=2 (2021. 04. 18.)

⁵ Kerekítő program honlapja (Letöltés) <http://www.kerekito.hu/mi-a-kerekito> (2021. 04. 18.)

célja, hogy a kismamák és az anyukák olyan ölbeli játékokat, altatókat, ringatókat tanuljanak óvodapedagógusoktól, melyeket később otthon is játszhatnak gyermekeikkel.⁶

2.4.3.4 Baba jelbeszéd

A baba jelnyelv Joseph Garcia nevéhez kötődik, aki az 1970-es években megtanulta a felnőtt jelbeszédet. Az ő módszerei alapján a szülők a hivatalos amerikai jelbeszédre tanították gyermekeiket. Az 1982-től két pszichológusnő, Linda Acredolo és Susan Goodwyn kutatásokat végzett a babajelbeszéd tanításával kapcsolatban. A kutatás eredménye az lett, hogy a babajelbeszéd a verbalitást megelőző, és megjelenését követő időszakokra is hatást gyakorol, tehát a gyermek későbbi nyelvi fejlődését is meghatározza. A két módszer között az a legfőbb különbség, hogy Garcia a felnőtt jelnyelvet tanítását tartotta fontosnak (hogy a későbbiekben is alkalmazni tudják), Acredolo és Goodwyn pedig azt javasolta, hogy a szülők saját jeleket találjanak ki egyes kifejezésekre. Ez utóbbinak csak az a lényege, hogy a szülő és gyermek megértsék egymást. A babajelbeszéd mindkét módszere egyetért abban, hogy legfőbb cél a szülő-gyermek kapcsolat erősítése, korai kommunikáció fejlesztése. (Acredolo és Goodwyn, 2000)

Hazánkban egyre nagyobb térhódításnak örvend a baba jelbeszéd, legfőbb képviselői Nyéki Márta, Zentai Kata és Puskás Krisztina Katalin. Az általuk tartott foglalkozások, workshopok során az édesanyák (édesapák) és a gyermekek elsajátíthatják a baba jelnyelv alapjait, mely segítségével már a verbalitást megelőző időszakban is megérthetik a gyermeküket, illetve a nyelv alapjainak elsajátításával a gyermekek is ki tudják fejezni, ha valamire szükségük van. A foglalkozások mellett számos képzés, módszertani könyv is támogatja a szülőket. Az első hazai baba jelbeszéd program Zentai Kata nevéhez fűződik, mely keretein belül 2008 óta tart Budapesten babajelbeszéd tanfolyamokat Beszélő Babakezek néven. Azóta már Győr-Moson-Sopron, Vas, Békés, Heves és Jász-Nagykun-Szolnok megyében is elérhetővé váltak a képzések.⁷ A Mesélő Jelek babajelbeszéd programot Nyéki Márta hozta létre 2011-ben, aki Győrben, környékén és Dunaszerdahelyen is tart képzéseket, foglalkozásokat. Szerinte a babajelbeszéd szülő és gyermek között egy olyan titkos nyelv, mely során kiegészítjük a beszélt nyelvet kézjelekkel. A beszéd megindulás előtt megtanítható a gyermekeknek annak az érdekében, hogy könnyebben megértsék egymást. A tanfolyamokon, workshopokon kívül családi bölcsőde és Zenebölcsi foglalkozás is működik Győrben, mely során a résztvevő

---

⁶ Bartáné honlapján Lehóczky, A. (2009)

(Letöltés) http://egercsehi.hu/images/stories/tamop/olelj_at_program.pdf (2021. 04. 18.)

⁷ Beszélő Babakezek honlap (Letöltés) <https://www.babakezek.hu/> (2021. 04. 18.)

kisgyermekes családok a mondókázáson, ölbeli játékokon keresztül (azokat babajelbeszéddel kiegészítve) mélyíthetik a kapcsolatot a gyermekekkel.⁸ A harmadik, Jelet a babám elnevezésű programot Puskás Krisztina Katalin álmodta meg, amely 2014 óta működik, Garciához hasonlóan a célkitűzései között szerepelt, hogy a felnőtt jelnyelvet tanítsa meg a szülőknek, gyermekeknek. Számos előnyös hatása közül csak néhányat említenék:

- **segíti egymás jobb megértését**, hiszen a kommunikáció 70%-a nonverbálisan zajlik
- **a jelnyelvet használó gyermekeknél kevesebb a hiszti**, mert a gyermek ki tudja fejezni az igényeit és a félreértések elkerülhetőek vele
- **erősíti a kötődést**, így a szülő a gyermek apróbb rezdüléseit, jeleit is felismeri a szülő
- **kreatív kifejezőmódot segít elő**, ha a gyermek már tud beszélni, segít neki a kifejezések körülírásában
- **diszlexia kezelésében segít**, mert a jelnyelv képekben beszél, a képi ábrázolás pedig elősegíti a betűk elsajátítását, megtanulását
- **finommotorikát fejleszt**, a kézüjjak használata miatt, amellyel a helyes ceruzafogás is elősegíthető
- **érzelmi stabilitást biztosítja**, mert általa a gyermekek ki tudják fejezni érzéseiket, tisztában vannak velük (Puskás, 2019.)

Ezekből is jól látható, hogy a babajelbeszéd milyen jótékony hatást gyakorol a gyermek fejlődésére.

2.4.3.5 Helyi sajátosságok

A Győr-Moson-Sopron megye székhelyeként működő Győr 133 946 lakossal hazánk 6. legnagyobb városa (KSH, 2020). A helyi kisgyermekes családoknak számos lehetősége van programokra, közösségi terekbe járni, amelyek közül a teljesség igénye nélkül felsorolnám a számomra legfontosabbakat. A lehetőségek között megtalálhatóak piaci, szociális alapon működő klubok, foglalkozások is, melynek köszönhetően nem csak a tehetséges családok, hanem a hátrányos helyzetű rászoruló családok is részt vehetnek baba-mama klubokon. A korábban felsorolt alternatívák közül szinte kivétel nélkül mindre van példa Győrben.

Elsőként a Sziget-Kék Közösségi Teret említeném, amelyet a győri Család- és Gyermejjóléti Központ Speciális csoportja működtet. (Család- és Gyermejjóléti Központ honlapja) A

---

⁸ Mesélő jelek honlap (Letöltés) <https://meselolelek.hu/bemutakozas/> (2021. 04. 18.)

közösségi térben szociálpedagógusok és szociális munkások dolgoznak, baba-mama klubot, iskolaelőkészítő foglalkozásokat, hordozós klubot, Ringató foglalkozásokat, Hangraforgó koncerteket tartanak elsősorban a rászoruló családoknak, de más is részt vehet a programokon. A Sziget-Kék Klubhoz hasonlóan a Családi Kör Centrum is közösségi térként funkcionál, baba-mama klubokat, kézműves-, csoportfoglalkozásokat szerveznek, ezek viszont piaci alapon működnek. A belváros szélén található a többévtizedes múlttal rendelkező Generációk Háza, ahol részben piaci, részben szociális alapon vehetnek részt a családok, gyermekek, nagyszülők a kézműves alkalmakon, koncerteken, néptáncon, klubokban, Kerekítő foglalkozásokon. Továbbá a Nyéki Márta által szervezett Mesélő Jelek Babajelbeszéd tanfolyamokon, Családi Bölcsődében, Zenebölcsi foglalkozásokon a helyi közösségi-művelődési házakban.

2.5 A gyermek érzelmi fejlődése kis- és óvodáskorban

Ebben a részben a gyermek érzelmi, szociális és zenei fejlődését mutatom be fejlődéslélektani, pedagógiai szempontból, illetve azok összefüggését az életkori sajátosságokkal és a kompetenciák kialakulásával.

2.5.1 Életkori sajátosságok és az empátia fejlődése

A különböző kutatók másképp vélekednek a gyermek életkori sajátosságairól, illetve azok összefüggéséről az érzelmi fejlődéssel. A gyermek életének első évében éri el az empátia első szakaszát, melyet „érzelmi fertőzésnek” is neveznek (Eisenberg), s amely együttérző sírás formájában jelentkezik. Például, ha egy csecsemő sír, a mellette levő is sírni kezd. Ezért a jelenségért az agy elülső frontális kérgében található tükroneuronok felelősek. A második életévben a gyermekek életében elérkezik az egocentrizmus időszaka, melyben tudják különíteni magukat másoktól, figyelmüket képesek mások vigasztalására fordítani, ha a társuk bánatos. A nézőpont váltás nehézsége miatt fordulhat elő, hogy a kedvenc tárgyukat adják oda annak, aki szomorú. Az empátiafejlődés harmadik szakasza az óvodáskorra tehető, amely a nyelv és a szimbólumrendszerek egyre kifinomultabb alkalmazásának köszönhető. A negyedik, egyben utolsó szakasz az óvodáskor végétől egészen az alsó tagozatot felölelő időszakra (6-9 éves korra) tehető. A gyermekek ezen a szinten érzékelik, észlelik mások általános körülményeit, szegénységét, betegségét, ezekkel képesek együtt érezni. Ezt a 4 szakaszból álló empátiafejlődést Cole és Cole (2006) Fejlődéslélektan című munkájában említi Hoffman (1975) műve alapján.

Kulcsár (1999) szerint az empátia egy olyan összetett jelenség, amely a személyiségfejlődés folyamatában bontakozik ki a társas kapcsolatok formálódása közben kapott megerősítés révén. Piaget kognitív megközelítésében az ezen érzelmi folyamat mélyén rejlő képességet, a decentralálást állította kutatásai középpontjába. A decentralálás segítségével a gyermek a korábbi egocentrikus látásmódját meg tudja haladni, vagyis magát háttérbe szorítva próbálja más szemszögébe helyezni magát. Erre azonban csak a megfelelő kognitív fejlettségi szint elérése után lesz képes. (Kulcsár, 1999)

A kognitív fejlődés óvodás korban még nem tart olyan szinten, amely lehetővé teszi a problémák többszemponútú átgondolását, a mentális nézőpontváltást. Ehhez ugyanis szükség van egy olyan tapasztalat- és tudásrendszerre, melynek köszönhetően el tudja különíteni saját individuumát és az őt körülvevő világot egymástól. Ez a tudásrendszer viszont a szocializációs folyamat során jön létre. (Mérei és Binét, 1993)

Mindkét megközelítés azt mutatja, hogy a jelenség hatékonyabb interakciókhoz vezet. Negyedik- ötödik életévben jelenik meg és azt követően fokozatosan fejlődik a mások gondolatairól való gondolkodás képessége, amely az empátias érzékenység fejlődésével összefüggésben van. A ráhangolódás mellett a fokozott nonverbális kommunikáció észlelése és az érzelmi átragadás során képesek érzéseket kialakítani másokkal kapcsolatban. A pontosabb érzelm kifejezést az anyanyelvi-, beszédfejlődés segíti elő, mely során az érzelmi szókincs bővül.

2.5.2 Anya-gyermek kötődés érzelmi fejlődésre gyakorolt hatása

A család, mint elsődleges szocializációs színtér szerepe a legjelentősebb az érzelmi fejlődésben. Fontos, hogy az anya képes legyen gyermekének lelkiállapotát érezni, az ő érzéseire adekvát választ adni, reakcióit észlelni, továbbá megerősítse a gyermekét abban, hogy jelzései nem hiábavalók. Ha ez az összhang elmarad, a neuronkapcsolatok a stimuláció hiányában nem tudnak megszületni, így a gyermek agyában az empátia nem tud kialakulni. A nem megfelelő anya-gyermek kötődés eredményeképp a gyermek későbbi élete során sem lesz képes érzelmeit megélni, kifejezni. (Goleman, 1995)

Az empátiafejlődés alapja egy jól összehangolt, meleg, érzelmeteli anya- gyermek kapcsolat, mely lehetővé teszi a gyermek számára saját és mások érzelmeinek észlelését, megélését, ennek hatására nyelvi kognitív fejlődés során megtanul róluk beszélni, továbbá képessé válik arra is, hogy empatikus, együttérző viszonyulást mutasson mások érzelmei iránt. A csecsemőkori szeretetteljes gondozás során a gyermek megtanul bízni édesanyjában-aki érzékeli az ő

lelkiállapotát, ezekre visszajelzéseket küld- hiszen átéli a megértettség állapotát. A verbális szakaszt megelőző időszakban kulcsfontosságú szerepet töltenek be az empátia fejlődésében az arckifejezések, mozdulatok, érintések. Kezdetben ugyanis ezekkel az eszközökkel kommunikál elsősorban az anya és gyermek egymással. Ezért is van kitüntetett szerepe az összehangolódásuknak, mert az anya érzései segítségével válik képessé a csecsemő saját érzéseinek felismerésére. Ezt a folyamatot a szakirodalom motoros mimikrinek nevezi, mely során testi utánzással történik mások érzelmeinek átélése. A verbális korszak megkezdődésével a beszéd, érzelmi nyelv fejlődésével 2-2,5 éves korban ez fokozatosan megszűnik. A gyermek ugyanis képessé válik szavakkal kifejezni magát. (Lepsényi és Fehér, 2018)

A személyiségfejlődés korai szakaszában a család más tagjai, kortársak, pedagógusok szerepe is jelentőssé válik az empátias érzékenység fejlődésének segítségével. Emiatt fontos közösen odafigyelniük a fejlődésre, fejlesztésre, ugyanis „az érzelmi és viselkedési beállítódás rendkívül fontos az iskolai társas és tanulmányi sikeresség szempontjából egyaránt.” (Hegedűs, 2016, 118. o.)

Az alábbi táblázat bemutatja az érzelmi kompetenciák fejlettségi szintjeinek összefüggését az gyermekek életkorával.

1. táblázat: Az érzelmi kompetencia fejlődési modellje

Életkor (év)	Érzelmek szabályozása, érzelmekkel való megküzdés	Érzelmek kifejezése	Érzelmi kapcsolatok kialakítása, gazdagítása
0-1	Énnyugtató; az anya (gondozó) iránti bizalom folyamatos erősödése	Szociális mosoly (agyi érés, látás javulása a feltétele); az érzelmeinek fokozatos elkülönítése másokétól	Szociális játékok; szociális próbálkozások (szándékosság és akaratlagosság kezdetleges formái)
1-2,5	A saját érzelmi válaszok kezdeti tudatossága (az énről való tudás a feltétele); kényszer és gátlás ingerlékenységet eredményez	Szégyen, büszkeség, féltékenység első jelei; érzelmi állapot és érzelmek kifejezésének összehangolása	Mások érzelmeinek megkülönböztetése és jelentés adás az adott társas helyzet alakításakor; empátia és segítségnyújtás első formái
2,5-5	Szimbólumokkal történő szabályozás (beszédfejlődés jelentősége); tudatában van érzéseinek és az érzelmek által kiváltott események jelentőségének	Tettetés, incselkedés megjelenik (arc kifejezés-szándék kapcsolatának megértése)	Kortársakkal való proszociális akciók számának növekedése; érzelmek alakította viselkedés következményeinek számbavétele
5-7	Főként a központi énjellemzők szabályozása; segítségkérés szülőktől, pedagógustól) problémamegoldás esetén	Hamis érzelmek szándékolt kifejezése; érzelmi próbálkozás a kortársakkal szemben	A szociális készségeik összehangolása a saját érzelmeikkel

(Forrás: Saarni, 1999 alapján)

A fenti táblázat megmutatja az érzelmi kompetencia komponenseinek fejlődését az életkor tekintetében. Jól látszik, hogy az érzelmi szabályozás, azokkal való megküzdés és az érzelmi kapcsolatok kialakítása már a szülés pillanatában megkezdődik. Ez az ember egész életét végig kísérő rendszer az életkorok előrehaladtával további tényezőkkel bővíthet, ezáltal a korábbi életszakaszok hatással vannak a későbbiekre. Lewis és Saarni neuropszichológiai és kognitív idegtudomány béli kutatásai is bizonyítják, hogy a szociális és érzelmi kompetencia fejlődése között összefüggések figyelhetők meg kiskorban. Az érzelemszabályozás és szociális készségek (pl. versengés, együttműködés) között szoros kapcsolat áll fent.

2.5.4 A gyermek zenei fejlődése óvodáskor előtt

A gyermek zenei érdeklődésének, kíváncsiságának kialakítása már egész kiskorban megkezdődik. Ennek legfőbb forrásai az elsődleges szocializációs színteret képező szülők. A szülői ház adta lehetőségek tárháza határtalan. A szerető közeg által mutatott példa (éneklés, énekes játék, ölbeli játék) a meghitt, bensőséges kapcsolat miatt jobban megalapozza a zenei fejlődést, mint a gépzene. Hiszen, ha az édesanyja, édesapja, testvére, nagyszülője énekelget neki az mélyebb hatást gyakorol rá az irántuk érzett szeretet miatt. A verbalitást megelőző időszakban, a metakommunikáción keresztül az érzelmek hangsúlyosabban vannak jelen életében, ugyanis a gyermek ezeken keresztül kommunikál az őt körülvevő világgal.

Az éneklése és mozgása szoros kapcsolatban vannak, egymás mellett és egymásra hatva fejlődnek. Ezért elengedhetetlenül fontos az ölbeli játék jelenléte a gyermek nevelésében. Egyrészt a kötődést hivatott erősíteni, másrészt pedig a ritmusos, mozgásos mivolta fejlesztőleg hat a már fent említett (éneklés, mozgás) területekre. A kora gyermekkorban megkezdett zenei alapok letétele a későbbiekben az iskolai nevelés- oktatásban is fontos szerepet tölt be. Különösen a ritmus a szótagok megértéséhez, a kontrollált rugalmas mozgás pedig a testneveléshez nyújt segítséget. (Forrai, 2017)

2.5.5 A hagyományok jelentősége a gyermek fejlődésében

A hagyományörzés rendszeres és tudatos beépítésével a nevelő tevékenységbe érzelmi, esztétikai, erkölcsi, ezen belül a szülőföld iránti szeretet valósulhat meg. A gyermekek számára ugyanis az ilyen rituálék, ünnepek (karácsony, farsang, kiszebáb égetés, húsvét, születésnap stb.) azt szolgálják, hogy könnyebben tájékozódjon a világban, a szokásokat jobban megismerve megtapasztalja az emberek közötti interakciókat, a közösségtudatot erősíti, továbbá az idő múlását is megfigyelve élményeket szerezhet az őt körülvevő világból. A néphagyományörző óvodai programmal működő óvodák pedagógiai programjukban megfogalmazzák, hogy a nevelés komplex részeként legyen jelen a hagyományörzés, -éltetés. Beépítve az évkörbe, az ünnepekbe, a hétköznapiakba, a mesélésbe- verselésbe, barkácsolásba, ének- zenei foglalkozásokba, mozgásos (főleg kör-) játékokba, segíti a gyermekek számára az azonosulást, a népi kultúra elsajátítását. A hagyományok éltetésén keresztül az érzelmi kötődés erősödik, fejleszti a formálódó személyiséget és az alkotás örömeivel közösséget formál.

Forrai Kati (2017) néni gondolataival zárnam ezt a fejezetet, melyben a köznevelési intézményekben hagyomány révén végzett zenei fejlesztés fontosságára hívja fel a figyelmet:

„Felhasználják a néphagyományt, ami a beszélni tanuló kicsiknél különösen fontos, mert a szöveg és dallam a népköltészetben tökéletes prozódiai egységet alkot.” (18.o.)

2.6 Az óvodai beszoktatás

A szakirodalmi áttekintést az óvodai beszoktatás témakörének bemutatásával zárom. Melyben az óvodai beszoktatás folyamatát, a befolyásoló tényezőit, a hatásait és az ölbeli játékok beszoktatáskori szerepét ismertetem. A dolgozatom készítését megelőzően több pedagógiai programmal is megismerkedtem, melyek közül a bekecsi Lurkó-Ház Napköziotthonos Óvoda Néphagyományőrző pedagógiai programjában olvastam egy kedves gondolatot a beszoktatás közben alkalmazott ölbeli játékok fontosságáról, ezt szeretném megmutatni.

„A zenei nevelés beszoktatás idején segít az érzelmi kötődés alakulásában. Az ölbeli mondókákból, egyszemélyes játékokból fejlődik ki az éneklési kedv.” (Sóváriné, 2018, 81.o.)

2.6.1 Lehetőségei

Az óvodai beszoktatás a szülő és a gyermek életében is hatalmas jelentőséggel bír, mindenki számára nagy változás. A gyermekek jelentős része szeparációs szorongást (Ranschburg, 1998.) él át, ám ez természetes jelenség. A szülőtől való elválás félelme- mely során a gyermek tiltakozik, sír - nehezíti a beszokást, az érzelmi biztonság megalapozását. A szorongás abból fakad, hogy a szülő elmegy, egyedül hagyja ott, a gyermek pedig fél, hogy otffelejtik őt az óvodában, nem mennek érte. Ezek a gyakori problémák a beszoktatáskor az evés, alvás, wc-használat területén figyelhetők meg. Az óvodába lépés nemcsak a gyermek, hanem a szülő számára is nehézséget okoz. Ezért sokan krízishelyzetként élik meg, mert a dackorszakkal, édesanya újra munkába állásával, kistestvér születésével gyakran egybe esik. Az anya elengedő, belenyugvó magatartása nagyban elősegíti a szorongás csökkenését, a gyermek beilleszkedését az óvodába. ⁹

---

⁹ Óvodás leszek...A beszoktatásról: Beszoktatás, befogadás elvei tagóvodánkban (Letöltés) <http://ovoda.bp13.hu/napsugar-tagovoda/beszoktatatas-befogadas-elvei-tagovodainkban/> (2021. 04. 20.)

2.6.1.1 Anyás/szülős beszoktatás

A beszoktatás lehetőségei közül az első az anyás beszoktatás, mely során a gyermek édesanyjával vagy más családtagjával érkezik, aki egész délelőtt vele marad, együtt vesznek részt a tevékenységekben. Ennél a típusnál fontos, hogy a beszoktatás teljes ideje alatt ugyanaz a személy támogassa a gyermek befogadását. Ahogy már említettem, nem csak a gyermek számára nehéz az elválás, de ilyenkor elengedhetetlenül fontos, hogy a felnőtt nyugalmat, szeretetet, biztonságot sugározzon. Ebben a pedagógusok is szívesen segítenek a szülők szorongását oldani, hiszen a bizalmi kapcsolat, a nyugodt légkör és a pedagógus személyisége is elősegíti a befogadást.

A reggeli elválás során az alábbi tanácsokat célszerű megfogadni:

- rövid, határozott rituálé legyen a búcsúzásra (pl. én is pisze, te is pisze... és integetés)
- a szülő ne tűnjön el, amíg a gyermek nem figyel (ezzel pont a szeparációs szorongást erősíti a gyermekben)
- rövid, szeretetteljes búcsú legyen
- az otthon illatát hordozó plüssjáték, alvóka bevitele a csoportba (segíti az elválást)
- rendszeresség, folyamatosság elve (mindig ugyanakkor hozzák, vigyék a gyermeket)

Az anyás beszoktatás lehetőséget ad arra is, hogy beszélgessenek a gyermekkel, együtt játszanak, illetve az óvodát- a játékokat, a csoportszobát, az udvart, a tevékenységeket - együtt fedezzék fel. A pedagógusokkal való kommunikáció ilyenkor is megkönnyíti az óvodai tevékenységeket. Tehát segíthet, ha a szülő figyeli a pedagógus jelzéseit azzal kapcsolatban, hogy mennyien tartózkodjanak egyszerre a csoportszobában (a zsúfoltság elkerülése érdekében). Ilyenkor felfedezhetik együtt az öltözőt, vagy a mosdót. Az ebédeltetésnél viszont nem lehet bent a csoportban (higiéniai, balesetvédelmi okokból) a szülő. Gyakran javasolják azt is a beszoktatás idejére, hogy a szülő is vigyen váltócipőt, hiszen a csoportszobába nem lehet bemenni kinti cipőben. Ez remek lehetőség a mintaadásra is. (A beszoktatásról, i.m.)

2.6.1.2 Fokozatos idejű beszoktatás

A fokozatos idejű beszoktatást abban az esetben javasolják, ha teljes létszámú tiszta kiscsoport indul, így az azonos csoportba érkező, új gyermekek számára úgy is könnyíthetjük a beilleszkedést, az egyéni bánásmód biztosítását, a gyermek igényeihez való alkalmazkodást. Ilyenkor az óvoda lehetőséget nyújt arra, hogy akik meg tudják oldani, 1-2 hetes csúsztatással

kezdjék a beszoktatást. A távollévő családok számára az alábbi tanácsokat érdemes megfogalmazni:

- gyakran sétáljanak az óvoda felé, előtt (megismerjék a környezetet)
- beszélgessenek az óvodáról, az óvó nénikről (név szerint említve őket)
- említsék meg az óvodát, a csoportot a gyermeknek

Ezekkel az apró lépésekkel is felkészülhetnek az óvodai életre, megteremtve a gyermekben a ráfigyelés, odafordulás igényét. A fokozatos beszoktatás révén a szülő a gyermekkel több időt tölthet az óvodában. A gyermek közérzete, viselkedése is befolyásolhatja a beszoktatási idő hosszát. A beilleszkedés sikeressége érdekében a pedagógus tanácsait megfogadva fontos, hogy a játékidő közben hagyjuk a gyermeket önállóan is tevékenykedni, részt venni a csoport életében.

2.6.1.3 Folyamatos idejű beszoktatás

A beszoktatásnak ez a fajtája lehetővé teszi az év közben érkezők számára a beilleszkedés során az egyéni bánásmódot. A Köznevelési törvényben foglaltak alapján, ha az óvodában szabad férőhelyek vannak, év közben is biztosítani lehet és kell is a kötelező óvodáztatást. Ez abban az esetben jelentős, ha a körzetbe új családok költöznek. Ilyenkor, ha a gyermek fél éven belül betölti a 3. életévét, óvodavezetői jogkörbe tartozó döntés alapján felvehető az óvodába. A folyamatos idejű beszoktatás során is minden esetben megillet a gyermek a befogadáshoz járó egyéni bánásmódot, mely az új óvodába való beilleszkedést, környezetváltás könnyebb megélését segíti. Azok a gyermekek, akik már korábban is jártak közösségbe, ennek köszönhetően könnyebben veszik az új környezetbe való beilleszkedést. Számukra is biztosított az első naptól való benntartózkodás lehetősége, ebben az esetben viszont a pedagógusokkal egyeztessenek a részletekről. Hiszen a sok új inger (az idegen gyermekek, óvodapedagógus, környezet, helyzet) nekik is megterhelő lehet. (A beszoktatásról, i.m.)

2.6.2 Befolyásoló tényezők

A beszoktatási időszak meghatározza a gyermekek egész óvodához való érzelmi kötődését. Ezért elengedhetetlenül fontos, hogy megértéssel, odafigyeléssel, türelemmel forduljunk a gyermekekhez. Ebben a fejezetben a beszoktatást befolyásoló, segítő tényezőket mutatom be.

Az óvodával való ismerkedésre, a környezet felfedezésére általában augusztus utolsó heteiben lehetőséget biztosítanak az óvodák, mely során a szülők a gyermekkel együtt körülnézhetnek az óvodában, találkoznak az óvó nénikkel, játszanak az udvaron, a csoportszobában, használják a mosdót, illetve választhatnak maguknak jelet, megnézik az öltözőt, a jelével megjelölt helyét. Az óvodapedagógussal való találkozás a nevelési év megkezdése előtt megalapozza a kötődés kialakítását. Ezért az óvoda nevelőtestülete felajánlja a családlátogatás lehetőségét, mely során az óvodapedagógus meglátogatja a gyermeket és a szülőket az otthonukban, kis (óvodához köthető) ajándékkal kedveskedik nekik. Pozitívan elősegíti a beszoktatást -ahogy már fentebb is említettem- ha a szülők elbeszélgetnek a gyermekekkel az óvodáról, gyakran sétálnak az óvoda környékén. Úgy készíthetik fel az óvodai életre őket, hogy többször is pontosan elmondják a gyermeknek, mi fog vele történni az óvodában, megerősíteni abban, hogy mindig jönnek érte, és munka után hazaviszik. Ezt főleg az első hetekben kulcsfontosságú megtenni. A szeparációs szorongás kapcsán tettem említést az otthon „illatát” hordozó, megnyugtató tárgyakra (alvóka, plüss, cumi stb.), amik nélkülözhetetlen kellékei a beszoktatásnak. Ha a gyermek cumizik, ne most vegyék el a szülők tőle, mert ez erősíti benne a szorongást. A beszoktatást célszerű egy másik időszakra időzíteni. Az otthonról hozott tárgyakba (szó szerint és átvitt értelemben is) kapaszkodva tudja a gyermek leküzdeni a kezdeti nehézségeket. Az elválás nehézségéről is beszéltem már fentebb, a beszoktatás esszenciális eleme az is, hogy a szülő ne éreztesse a gyermekkel azt, hogy neki is nehéz az elválás, mert akkor a kicsi is megijed.

A legnagyobb szüksége a gyermekeknek arra van, hogy gyakorolhassák az önállóságot. Saját maguk hozzanak meg döntéseket mindaddig, amíg a döntésük nem veszélyezteti őket. De érdekes megfigyelési lehetőséget ad mind a pedagógusnak, mind a szülőnek, ha látja a gyermek a szárnypróbálgatásait, ezáltal a gyermek is egyre több tapasztalatot, élményt szerez az életről. (A beszoktatásról, i.m.)

3. A kutatás módszertana

3.1 Hipotézisek

H1: Feltételezem, hogy a gyermek óvodai beszoktatását leginkább befolyásoló tényező az ölbeli játék.

H2: Feltételezem, hogy az ölbeli játékok sokféleségét nem használják ki az óvodapedagógusok az óvodai beszoktatás során.

H3: Feltételezem, hogy az ölbeli közelségre épülő ölbeli játékok nagyobb hangsúllyal vannak jelen az óvodai beszoktatás első napjaiban.

H4: Feltételezem, hogy az idősebb óvodapedagógus korosztály ölbeli játékkal kapcsolatos tudását a szüleitől, nagyszüleitől, korábbi tanulmányaiból, már meglévő kiadványokból szerzi, a fiatalabb korosztály viszont az internetet részesíti előnyben.

3.2 Kutatási módszerek, empirikus kutatási eszközök

A társadalomtudományi, pedagógiai kutatások által leggyakrabban alkalmazott kutatási módszerek a megfigyelés, kérdőív, az interjú, az esettanulmány, illetve a kísérlet. Ez a fejezet az operacionalizálás folyamatát kíséri végig, melyben bemutatom az általam választott különböző mérőeszközöket. A primer kutatás első lépcsőjeként a már rendelkezésre álló statisztikai adatok begyűjtését jelöltem ki. Mivel a megyékre lebontva nem találtam vonatkozó adatokat a főállású óvodapedagógusokról, csupán a KSH által elmúlt 5 évben kiadott *Statisztikai Tükröket*, *Oktatási adatokat* néztem át, így a talált adathalmazt hasznosítottam. A saját kutatásomhoz a megfigyelés, a kérdőívezés és az interjúkészítés kutatási eszközöket használtam, melyek úgy gondolom a téma széles körű áttekintését segítik. A megfigyelést az óvodai beszoktatás időszakában tettem, mely során a szülő-gyermek kapcsolatokat, a beszoktatást befolyásoló tényezőket, az elválást figyeltem meg. Ezt követően kérdőívet készítettem, melyet elsősorban ebben az óvodában dolgozó óvodapedagógusok töltöttek ki (N=8), de a közösségi médián való terjesztésen keresztül országos szinten több óvodapedagógust elértem (N=84), melyben az óvodapedagógusok tapasztalataira, véleményére voltam kíváncsi az ölbeli játékokat, a beszoktatást és a kettő kapcsolatát illetően. Végül pedig az óvodavezetővel készítettem egy strukturált interjút, melyben az intézményvezető szemszögéből tudhattam meg információkat a beszoktatás folyamatáról, lehetőségeiről, befolyásoló tényezőkről.

3.2.1 Megfigyelés

A megfigyelést a 2020/2021-es nevelési év elején, az óvodai beszoktatás alatt végeztem a győri Gyárvárosi Óvoda Tinódi úti Bázisóvodájában, amely 4 csoporttal működik. A tárgyévben 12 kiscsoportos érkezett édesanyjával, édesapjával a nyár végi, őszi eleji beszoktatásra. A

megfigyelést a Cseresznye csoportban tettem, ahol a gyermeklétszám 21 fő volt az adott időszakban (a létszám év közben változott az el-, és beköltözések miatt). A beiratott gyermekek alacsony létszáma miatt nem indult tiszta kiscsoport, így ettől az évtől vegyes életkorú csoportok kerültek kialakításra. Ennek köszönhetően több olyan gyermek is volt, akiknek nem óvodai, hanem „csoportbéli” beszoktatása volt. Megismerkedtek a számukra új óvó nénikkel, a csoporttársakkal, az óvodai csoporttal.

A megfigyelési szempontok alapjának a Kósáné Ormai Veronika (2001) *A mi óvodánk* nevelépszichológiai módszertani könyvét választottam, melynek a 6. fejezetében az óvónő és a gyermek kapcsolatáról, az óvodai beszoktatásról ír. A megfigyelési szempontok a mellékletben megtalálhatók.

3.2.3 Interjú

Az óvodai beszoktatás kérdéskörével foglalkozva a strukturált interjú módszerét választottam, melyet Vadász Ilona Zsuzsanna óvodavezetővel készítettem 2021. március 26-án. Az interjú 6 kérdésből állt, melyek a *Mellékletekben* megtalálhatók.

3.2.2 Kérdőív

Ahogy fentebb már kifejtettem, a társadalomtudományi kutatásokban egyik leggyakrabban alkalmazott mérési eszköz a kérdőívezés, amely során kutató választ egy mintát, majd a mintába tartozó személyek mindegyikével felvesz egy kérdőívet. Ezek a vizsgálatok alkalmasak leíró, magyarázó és felderítő kutatási célokra.

Az vizsgálati módszerek közül a kvantitatív mérések esetén alkalmazott kérdőíves technikát választottam, amelyet a Google Űrlap segítségével készítettem el, a célcsoportomat az óvodapedagógusok képezték, a kapcsolati hálónon (ismerősök, családtagok, szaktársak, kollégák) és a közösségi média felületén (Facebook csoportok, ismerősök) terjesztettem. A kitöltéseket 2021. 04. 19-én zártam le (N=84), célom az volt, hogy minél több óvodapedagógushoz eljusson a kérdőívem, így nem határoztam meg előzetesen szükséges kitöltési létszámot. A Magyarországon dolgozó óvodapedagógusok számának ismeretében a kutatás nem reprezentatív. A pedagógusok feladata az volt, hogy a nyitott és zárt kérdéseket egyaránt tartalmazó anonim, azonosításra nem alkalmas kérdőívet egy Google űrlapon kitöltsék. A kérdések között megtalálhatók egyrészt a néphagyományokkal szerzett tapasztalatokra, lakóhelyre (település típusa, megye), nemre, életkorra vonatkozó, de

fellelhetőek benne az óvodapedagógusi pályán töltött időre, az óvodai beszoktatást befolyásoló tényezőkre, ölbeli játékok beszoktatásra gyakorolt hatására irányulók is. A kérdőív teljes szövege a *Melléletek*ben megtekinthető.

4. Primer kutatás

A Központi Statisztikai Hivatal által készített Oktatási adatokból kinyertem a 2016 és 2021 közötti 5 tanév előzetes köznevelési és iskolarendszerű szakképzési statisztikai adatait az óvodapedagógusok és gyermekek létszámára vonatkozóan. Az így begyűjtött adatokat oszlopdiaqramon ábrázoltam, melyből jól látszik, hogy az elmúlt öt évben a főállású óvodapedagógusok létszáma fokozatosan csökken, míg a gyermekek létszáma az idei év kivételével fokozatosan növekedett. Az adatok segítségével kiszámítottam az egy óvodapedagógusra jutó gyermeklétszámot, mely az adott tárgyévben 10,4 fő. Az elmúlt 5 év adatai alapján csak a tavalyi nevelési évben (2019/2020) volt ez az érték magasabb, pontosan 10,6 gyermek/ óvodapedagógus. A pedagógusok kihívásait, a tevékenység nehézségeit nem lehet egyetlen mutató alapján megítélni, hiszen a gyermeklétszámon kívül a SNI, BTMN, egyéb viselkedés- és részképességzavar is nagy mértékben befolyásolja az nevelő folyamatokat.

2. ábra A főállású óvodapedagógusok száma 2016 és 2021 között (ezer fő)

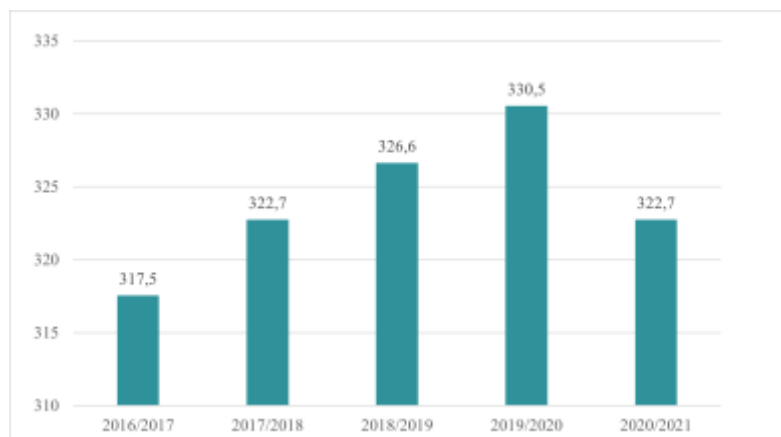

(Forrás: KSH alapján saját szerkesztés)

Az elmúlt öt évben a főállású óvodapedagógusok száma évről évre csökken. A 2016/2017-es nevelési évvel összehasonlítva közel 1000 fővel kevesebb óvodapedagógus dolgozik hazánkban. A csökkenés folyamatos, de az utolsó évben a mértéke csökken. Ez jelentheti azt is, hogy az elkövetkező években ez az érték stagnálni, vagy növekedni fog, de ezek olyan spekulációk, amelyekben nem bocsátkoznék. Nagy mértékben meghatározza az elkövetkező évek pedagóguslétszámát a nyugdíjba menő, a szülési szabadságon levő, felsőoktatási intézményben végzett friss diplomás kollégák létszáma.

A másik adathalmaz, amelyet sikerült kinyernem a KSH Statisztikai Tükör kiadásában megtalálható oktatási adataiból, az az elmúlt 5 év óvodai ellátásban részesülő gyermeklétszámai éves lebontásban.

3. ábra Az óvodai ellátásban részesülő gyermekek száma 2016 és 2021 között (ezer fő)

(Forrás: KSH alapján saját szerkesztés)

A diagramon is jól látszik, hogy a gyermeklétszám emelkedése évről évre megfigyelhető volt 2016 és 2020 között. Ám az utolsó tárgyévben (2020/2021) az előzőhöz képest mintegy 8 ezer fővel kevesebb gyermek jár óvodába. A gyermekek létszámát számos tényező befolyásolhatja: a születések száma, az óvodáskor elérése, az iskolaköteles kor betöltése stb. Tehát egyértelmű következtetéseket nem lehet levonni azzal kapcsolatban, hogy a gyermekek száma drasztikus csökkenésnek indult. Ezzel kapcsolatban a következő évi (esetleg 5 évi) statisztikák megjelenését meg kell várni.

A saját kutatásomban- ahogy azt a kutatómódszertani fejezetben is leírtam- a megfigyelés, a kérdőív és az interjú mérőeszközöket használtam az adatbegyűjtéshez. Ebben a részben bemutatom a vizsgálatot és a segítségével kapott eredményeket, melyek későbbi kutatás, szakmaközi kapcsolat alapjául szolgálhatnak.

4.1 Intézménybemutató

Az óvoda Győr- Gyárvárosban található, három tagintézménnyel rendelkezik. A környezet egyaránt hordozza a vidéki és városias jelleget. A Tinódi utcai bázisóvoda és a Kiskúti úti tagóvoda családi házas övezetben, nyugodt, csendes területen helyezkednek el, a Tündérmű és Waldorf tagóvoda a Gyárvárosi Iskola szomszédságában.

A bázisóvoda négy vegyes életkorú csoporttal működik, melyek az alma, szilva, cseresznye és körte nevet viselik. Amelyekből az emeletes épület földszintjén és emeletén is 2-2 található meg. Az óvoda gyermek létszámának alakulásában jelentős szerepet játszik az, hogy a körzetben nincsenek nagyobb, új lakásépítési beruházások, fejlesztések, melyek a fiatal, kisgyermekes családok számát növelnék. A területen található nagy munkaerőlétszámot foglalkoztató gyárak többségét bezárták. Ezért Győr más területeiről- a munkahely közelsége miatt-beíratott gyermekek számának csökkenése figyelhető meg. Így főleg a körzetes gyermekeket íratják be az óvodába. A városrészben az albérletárak viszonylag alacsonyabbak a többi városrészhez képest, így más megyékből ide költöző családok gyermekei is kezdenek egyre nagyobb számban megjelenni az óvodában, ennek köszönhetően a fluktuáció nagymértékben előfordul. Ez a vándorlás egész évben folyamatosan jelen van, viszont érthető okokból nem lehet kiszámítható és nem tervezhető. Egyre kevesebb a körzetben lakó gyermek, emiatt az idei nevelési évtől az intézmény a homogén összetételű „tisztá” csoportok helyett vegyes életkorú csoportokat alakított ki. Ennek eredményeként a beszoktatás is eltérően működött a korábbi évekével szemben.

A vegyes csoport számos előnye mellett a dolgozatomban elkészítése szempontjából legfontosabbat kiemelem: az ölbeli játékok lehetősége. Egy vegyes életkorú csoportban, ahol kevesebb kiscsoportos van jelen, nagyobb a tere az ölbeli játékoknak is. Hiszen a már 1-2-3 éve a csoportban levő gyermekek megszokták egymást, ismerik a játékokat, kialakultak a baráti kapcsolatok, a kötődések, megvan az az érzelmi biztonság, amelyre egy újonnan érkező kiscsoportosnak- az óvodában töltött idő rövidege és az életkori sajátosságok mivolta miatt-nincs lehetősége.

A nevelőtestület inkluzív szemléletét tükrözi az is, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekeket is szívesen fogadunk intézményünkben. Továbbá igazodva a helyi feltételekhez, a város szociokulturális háttérét, az óvodaépületek adottságait, a személyi és tárgy feltételeket figyelembe véve alakították ki az óvoda arculatát, egyéni sajátosságait.

Tárgyi feltételek

A csoportszobák tágasak, napfényesek, jól felszereltek. Minden csoporthoz tartozik saját mosdó és öltözőhelyiség, melyek kialakításánál az életkori sajátosságok, szükségletek figyelembevételével, azok megfelelő kielégítése a cél. Az óvodaudvaron széles körben jelen vannak a mozgásfejlesztő eszközök (mászóka, csúszda, hinta, homokozó, kerékpár, motor, műfüves futballpálya), melyek a gyermek mozgásigényének kielégítését biztosítják.

Pedagógiai alapelvek

A nevelés középpontjában az óvodás korosztály alaptevékenysége a játék áll, mint a megismerés és a fejlesztés leghatékonyabb eszköze. A pedagógiai munka során kiemelt figyelmet fordítunk a témaválasztásom indoklása fejezetben már korábban is említett érzelmi nevelésre, az egészséges életmód megalapozására. A nevelésben megjelenő valamennyi tevékenység -mese, vers, ének, zene, énekes játék, gyermektánc, mozgás- hatékony eszköznek bizonyul a fejlesztésben. A légkört úgy alakítjuk ki, hogy az lehetővé tegye a gyermekek számára az aktivitást, önálló részvételt a sokféle, változatos, izgalmas kezdeményezésben. Ezen tevékenységek a gyermekek fizikai, szellemi, érzelmi, értelmi, erkölcsi és szociális érdeklődéséhez, teljesítőképességéhez, életkori sajátosságaihoz minden esetben igazodnak.

Célunk a derűs, nyugodt, szeretetteljes óvodai légkör megteremtésével, a családokkal együttműködve, a gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődésének, a gyermeki személyiség kibontakozásának elősegítése, a hátrányok csökkentése, az óvoda- iskola közötti átmenet megkönnyítése.

A Pedagógiai Program a 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről, későbbiekben Köznevelési törvényben és a 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról, későbbiekben ONAP-ban előírtak alapján működik. (Gyárvárosi Óvoda Pedagógiai Programja, 2018)

4.2 Eredmények bemutatása

Ebben a fejezetben, ahogy azt a címe is mutatja, a primer kutatásom eredményeit mutatom be a vizsgálati eszközökön keresztül (megfigyelés, interjú, kérdőív).

Megfigyelés

A megfigyelést a beszoktatás első hetében végeztem, a Cseresznye csoportba járó 4 kiscsoportos tevékenységére vonatkozóan. Mind a négy gyermek fiú, közülük a megfigyelés idejében 2 gyermek: Napocska, Korona jelű kisfiú töltötte be a 3.életévét. A Házikó jelű kisfiú szeptember végén, míg a Pöttyös labda jelű kisfiú csak januárban töltötte be a hármat. A megfigyelésről egy táblázatot készítettem a megfigyelési szempontoknak megfelelően a jobb átláthatóság érdekében. A szempontsor a *Mellékletek*ben található.

2. táblázat A gyermekek viselkedése beszoktatás közben

	Gyermek 1. Napocska	Gyermek 2. Korona	Gyermek 3. Házikó	Gyermek 4. Pöttyös labda
Érzelmek az elválás pillanatában	A: közömbös Gy: vidám, felszabadult	A: megnyugvás (hogy a gyermek jó helyen van) Gy: nyugodt, vidám	A: közömbös Gy: szomorú, sírás gyakran	A: szomorú Gy: szomorú, sírás folyamatosan
Távozás utáni első percek tevékenysége	Egyszemélyes játék indítása a vonatokkal	A csoportszoba felfedezése, társak megfigyelése	Ablak, ajtó figyelése, sírás anya után	Az ajtóban megáll, az alvókáját fogva anya után sír
Válasz az óvónő közeledésére	Közömbös, alkalmanként elutasító	Elfogadja a felnőttek közeledését, öleléssel	Nehezen fogadja el, gyakran elutasító	1 kivétellel mindenkit elutasít, sírással reagál
Válasz a társak közeledésére	elutasító	elfogadó	elutasító, kivéve a bátyjával	elkerülő
Kezdeményezés	Közömbös, nem kezdeményez	Ha szüksége van valamire, kezdeményez	Ha szüksége van valamire, a felnőtthez közelít	Közömbös, nem kezdeményez
Érdeklődése a környezet iránt	A kisautós, vonatos játékok felfedezése, szétpakolás a csoportban	Nyitogatja a szekrényeket, társaihoz odamegy, köszön, bemutatkozik	Sétálgat a csoportban, követi a testvérét, ablakon kinéz	Megáll a sarokban és figyeli a többieket
Választott játék	Sínekkel-vonatokkal, autókkal	Csöves építős játékkal, állatokkal	Eleinte semmivel, majd babakonyhával	Eleinte semmivel, majd kirakóval
Étkezés közbeni viselkedés	Többször feláll az asztaltól, alig eszik.	Sokat és gyorsan eszik, mindenét összekeni.	Üldögél a széken, gyakran leveri az evőeszközöket.	Nem ül az asztalhoz, a csoport szélén áll alvókájával a kezében és sír.
Sírás, nyugtalanság, bevizelés	Udvarról bemenetelkor sír	Ha eszébe jut anya, sírdogál (ritkán)	Udvaron bolyongás közben gyakran sír, többször bevizel	Egész délelőtt sír, többször bevizel (sírás miatt)
Megnyugtató	Alvóka, „cuja” (cumi)	Ölbe vétel, ölelés, felnőtt közelsége	A báty jelenléte, anya megjelenése	Anya megérkezése, óvoda elhagyása

(Forrás: saját megfigyelés)

A táblázatból is jól látszik, hogy minden gyermek eltérő, saját individuummal rendelkező személyiség. A megfigyeléshez ugyan szervesen nem tartozik hozzá, de a Pöttyös labda jelű kisfiút 1 hónap után édesanyja otthon fogta, egészen januárig nem hozta óvodába, akkor viszont egy másik csoportba került. A megfigyelés elemzéséhez szintén a *Mellékletekben* is megtalálható szempontokat használtam fel.

Az anya és a gyermek kapcsolata az érzelmi megnyilvánulások alapján:

Napocska: Bizonytalan kapcsolat, anya megengedő, ám néha elutasítja a gyermek közeledését, néha elfogadja.

Korona: Biztonságos, erős kapcsolat, a szülő támogató, elfogadó, megnyugtató. A gyermek ezt érzi, és kevésbé szorong.

Házikó: Bizonytalan kapcsolat, a gyermek erősen kezdeményező anya irányába, de anya néha elutasító, néha elfogadó.

Pöttyös labda: Rendkívül erős kapcsolat, amíg anya jelen van, másra nem is figyel, távozása után az újbóli megérkezésig sír.

A szakirodalmi kutatást megerősítve az anya-gyermek kötődés nagy mértékben meghatározza a személyiséget, az óvodai beszoktatás minőségét, a szorongás erősségét.

A gyermeknek a tárgyi környezet iránt való érdeklődésének, kutató-tájékozódó tevékenységének jelei:

Napocska: A már jól ismert játéktevékenységekben, játéktípusokban szívesen mozog, kiismeri magát, de újakat nem fedez még fel. A tevékenysége a játszószőnyegre korlátozódik.

Korona: Sétálgat a csoportban, udvaron, mindenkihez odamegy, köszön, ismerkedik. Nyitottan áll mindenkihez, közvetlen. Keveset játszik, inkább barátkozik.

Házikó: Az ajtók nyitogatásával, csoportszoba, udvar bejárásával fedezi fel az óvodát. Testvére jelenlétekor csak rá koncentrálna.

Pöttyös labda: Az alvókájával a kezében sír, néha kicsit lenyugtatja magát, olyankor körülnéz.

A gyermekeknek teret kell biztosítani az önálló felfedezésre, a döntésekre; ilyenkor jól megfigyelhető a játéktevékenység, a világhoz való hozzáállás, a külvilágra adott reakció.

A személyek iránti érdeklődések megnyilvánulásai (óvónő, társak):

Napocska: Óvónő, dajka felé nem mutat érdeklődést, társakat néha elküldi, mert egyedül akar játszani, máskor hívja őket, hogy nézzék, ahogy játszik.

Korona: A társak jobban érdeklik, ismerkedik, köszön, bemutatkozik mindenkinek. Sokat mosolyog.

Házikó: Ha szüksége van valamire, az óvónő mellé áll, társai nem érdeklik, csak a bátyját követi.

Pöttyös labda: Sírás közben az óvónő közelében marad, hogy mert a társaktól fél. Ha közel mennek hozzá, kezdeményeznek, elbújik a felnőtt mögé, vagy elsétál.

A személyek iránti érdeklődés megmutatja azt, hogy mennyire fejlett a társas készség, megfigyelhető a reakciókból az is, hogy a gyermek találkozott-e már kortárával.

Az óvónő társas megnyilvánulásai a gyermek felé és ezek hatásai:

Napocska: A kezdeményezésre közömbös reakciói vannak, érintés esetén távolodik, kezét nem engedi megfogni.

Korona: Az óvónővel szívesen beszélget, kezdeményezésekre pozitívan reagál (simogatásra simogatással, humorra humorral).

Házikó: Az óvónő érintését eltűri, de nem reagál pozitívan.

Pöttyös labda: Egy óvodapedagógus kivételével mindenki más közeledését elutasítja. Akár verbális, nonverbális megnyilvánulás; elhúzódik.

Az óvónő kezdeményezéseire eltérően reagáltak a gyermekek, ez is mutatja mennyire fontos, hogy ilyenkor kiemelt türelemmel, figyelemmel forduljunk a gyermekekhez.

A megfigyelés eredménye

Az ölbeli játék megjelenését megfigyeltem a beszoktatás alatt. Kis számban fordult elő a kiscsoportosoknál, mert még az érzelmi biztonság, kötődés nem alakult ki az óvodapedagógussal. Az ölbe ültetős, lovagoltató, höcöggető típusok szinte meg sem jelentek. Inkább a sétáltatók, csiklandozók, karon fogók, nevetetők.

Az ölbeli játékok megjelenő típusait megfigyelve a második hipotézisem igazolódott, hiszen az óvodapedagógusok nem használják ki az óvodai beszoktatás során az ölbeli játékok sokszínűségét. Ez nem jelenti azt, hogy nem megfelelő rátermettséggel, szakmai hozzáértéssel rendelkeznek. Inkább arról árulkodik, hogy a gyermekek életkori sajátosságait, szükségleteit megfigyelve, azokra mintegy válaszként csak bizonyos típusokat alkalmaznak. Olyan típusokat, melyek kevesebb érzelmi kötődést, testi kontaktust igényelnek. Ezzel elérkeztünk a harmadik hipotézisemhez, mely így megcáfolódott. A hipotézisemben azt feltételeztem, hogy

az ölbeli közelségre épülő ölbeli játékok nagyobb hangsúllyal vannak jelen az óvodai beszoktatás első napjaiban.

Ekkor merült fel bennem a kérdés, hogy vajon más óvodapedagógus hogyan csinálja. Milyen ölbeli játékokat alkalmaznak leggyakrabban az óvodapedagógusok? Van-e még tere az ölbeli játékoknak? Milyen forrásokból lehet hozzáférni? Miből merítkeznek az felnőttek játéka a gyermekkel? Ezért készítettem el a kérdőívet, melyben az óvodapedagógusok gondolatait gyűjtöttem össze a témában.

Az óvodai beszoktatás során megfigyeltek alapján összeírtam a beilleszkedéshez elengedhetetlenül fontos tényezőket. A szeretetteljes, befogadó, elfogadó légkör, az óvodapedagógus személyisége (közvetlen, nyitott, nyugodt, figyelmes, türelmes), a közös éneklés, mondókázás, nonverbális jelek (mosoly, simogatás, ölelés), a gyermek számára az otthon illatát rejtő játék (alvóka, plüss, nyunyóka stb.), a kortársak nyitottsága voltak azok, amelyek a legnagyobb mértékben jelen voltak a beszoktatás alatt, elősegítve a befogadást. A későbbiekben ezeket a szempontokat sorolom fel a kérdőívemben az óvodai beszoktatást elősegítő eszközökként.

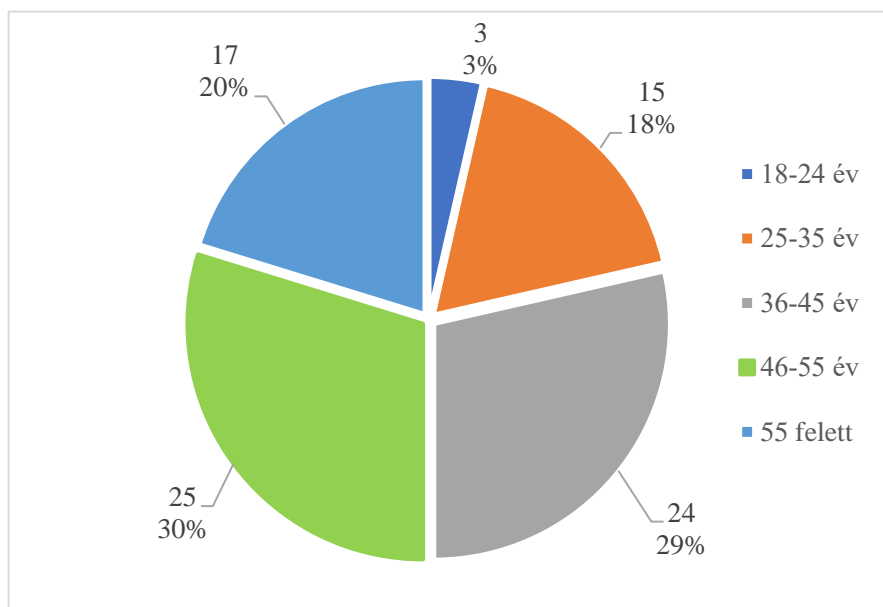
Kérdőív

A feldolgozásomat demográfiai ismérvek felmérésével kezdtem, annak érdekében, hogy átfogóbb képet kapjak a kitöltőkről, az élethelyzetükről, lakhelyükről, az általános munkatapasztalataikról. Ezt követően az óvodapedagógusok hagyományörzéshez való kötődését, hozzáállását derítettem fel, végül az óvodai beszoktatással és az ölbeli játékokkal kapcsolatos ismereteiket, szokásaikat, véleményüket kérdeztem meg. A Kérdőívem 12 kérdésből állt, melyekből 6 zárt, 2 nyitott és 4 vegyes volt.

Az első kérdésem a kitöltők nemére vonatkozott, melyre a 84 kitöltőből 81 válaszolt. A kutatás szempontjából ugyan nincs jelentősége a kitöltő nemének, ám kíváncsi voltam, hogy férfi óvodapedagógus is kitölti-e a kérdőívemet. A válaszadók 100%-a nő volt.

A **második kérdésem** az életkorra irányult, erre azért voltam kíváncsi, mert összefüggést kerestem az életkor és az ölbeli játékokkal kapcsolatos tudásanyag forrása között. A negyedik hipotézisemben feltételeztem, hogy az idősebbek inkább a szülőktől, könyvekből tájékozódnak, míg a fiatalabbak az internetről, ám e között a két komponens között a válaszok alapján nem találtam összefüggést. Ennek köszönhetően a hipotézisem megcáfolódott.

4. ábra A kitöltők életkor szerinti megoszlása

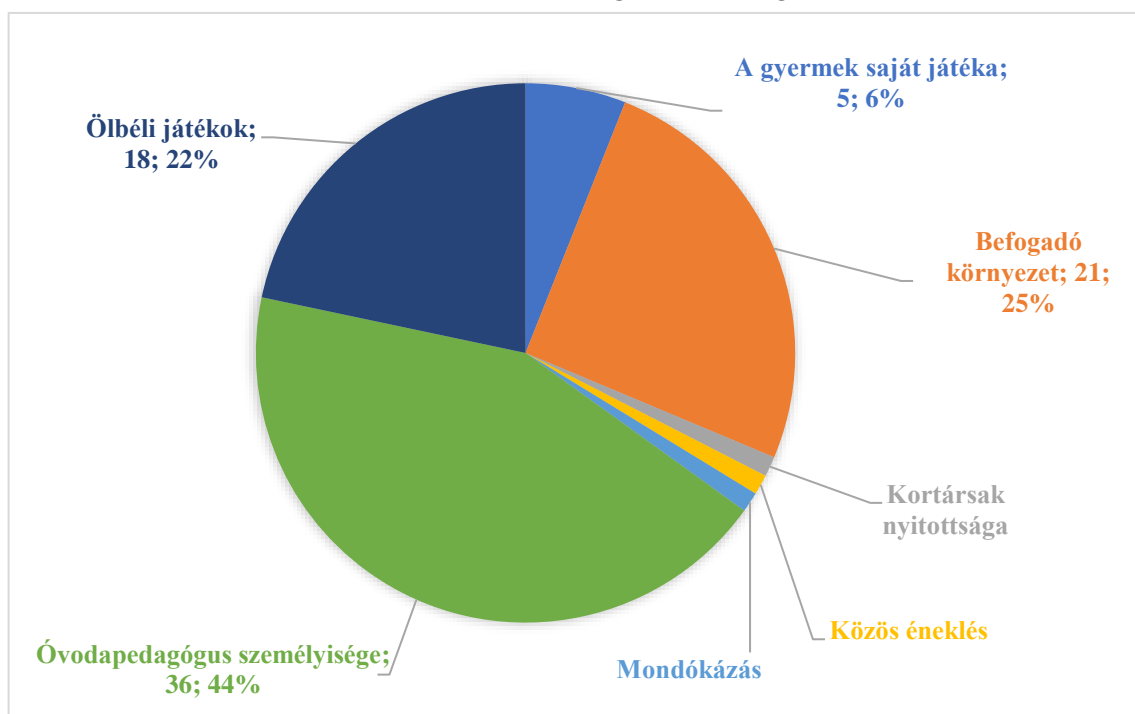
(Forrás: kérdőíves kitöltés)

A diagramon is jól látszik, hogy a legtöbb (25 fő) kitöltő 46-55 év közötti volt, a kitöltők fele 46 év feletti. Ezt követően az óvodapedagógus pályán eltöltött időre voltam kíváncsi. A válaszadók közül 2 fő kevesebb, mint 1 éve dolgozik, 1-5 év munkatapasztalattal 24 fő rendelkezik, 6-10 éve a pályán levő pedagógusok száma 13 fő, 11-20 éve tevékenykedőké pedig 12. A legalább 21 év szakmai tapasztalattal rendelkező kollégák válaszait is 3 részre osztottam: 21-30 éve, 31-40 éve, több, mint 40 éve. A 21-30 éve dolgozó óvónők száma a kitöltők körében 12 fő, míg a 31-40 éve a pályán levőké 23 fő. Érdekes volt számomra az is, hogy olyan óvodapedagógusok is kitöltötték a kérdőívet, akik több, mint 40 éve nevelik a gyermekeket.

A lakhelyre, megyére vonatkozó válaszok között meglepetésemre számos válasz érkezett különböző megyékből. A válaszadók legnagyobb százalékban Győr-Moson-Sopron megyében élnek (31 fő), A második legtöbb százalékpontot elért válasz Veszprém megye volt (20 fő), a többi megyéből jóval kevesebb kitöltés érkezett. Ám a legérdekesebb az volt, hogy az ország 19 megyéjéből 13-ból érkezett válasz.

A **nyolcadik kérdésben** az óvodapedagógusok szubjektív véleményére voltam kíváncsi, hogy megállapíthassam, melyek azok a tényezők, amelyek legnagyobb mértékben befolyásolják az óvodai beszoktatást. Az alábbi kördiagramot a beérkezett válaszok alapján készítettem el.

5. ábra Az óvodai beszoktatást leginkább elősegítő eszközök

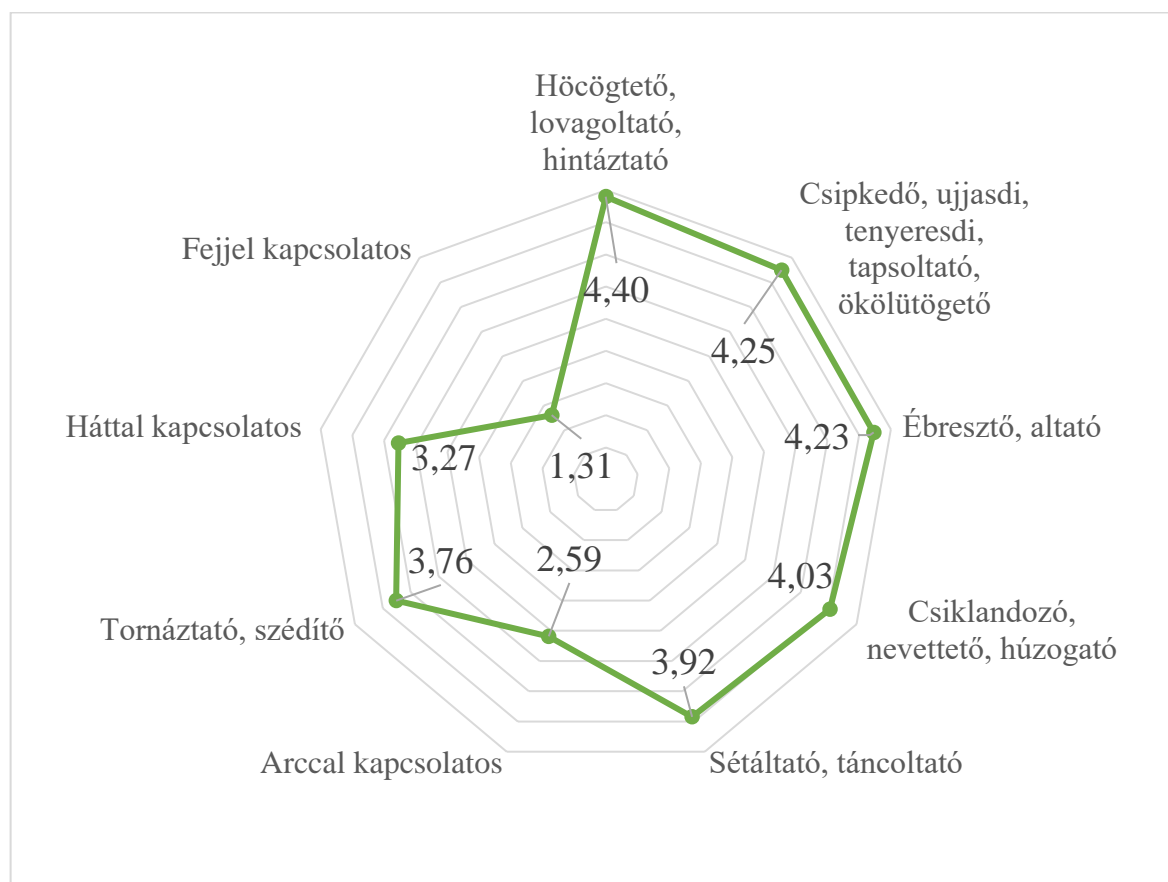
(Forrás: saját kutatás)

Első ránézésre is látszik, hogy a **zöld**, a **sötétkék** és a **narancssárga** színek körszeletei a legnagyobbak. Míg a többi szín szinte alig jelenik meg. A mondókázás, a kortársak nyitottsága és a közös éneklés, kevesek szerint befolyásoló tényezők az óvodai beszoktatásban. Az óvodapedagógus személyiségét 36 fő, míg a befogadó környezetet 21 fő tartotta fontosnak. A harmadik legnagyobb szelet az ölbéli játékokra (18 fő) vonatkozott. Az értékek jól mutatják, hogy a 3 legmeghatározóbb tényező, eszköz az óvodapedagógus személyisége, a befogadó környezet és az ölbéli játék. Ezzel az első hipotézisem igazolódott, mely szerint az óvodai beszoktatást leginkább elősegítő tényező az ölbéli játék. Ezt viszont azzal kiegészíteném, hogy az ölbéli játékok önmagukban nem elegendőek, elengedhetetlenül fontos az óvodapedagógus személyisége is. A megfigyelés során is észleltem azt, hogy nem mindegy az óvodapedagógus hozzáállása, a személyisége a gyermekekhez való hozzáférése, kezdeményezése sem. Hiszen a *Pöttyös labda* jelű gyermeknél több óvodapedagógus több eszközzel próbálta megközelíteni a gyermeket, kialakítani az érzelmi kapcsolatot, a biztonságot nyújtó légkört. Ám a gyermek egy pedagógus kivételével mindenki elutasító volt.

A **tizenkettedik kérdésben** az ölbéli játékok óvodai beszoktatás során alkalmazott különböző típusainak gyakoriságára voltam kíváncsi. Az alábbi előre megadott válaszok közül lehetett választani minden kategóriában: Szinte soha, ritkán, néha, gyakran, szinte mindig. A kiértékelésem során az egyes válaszlehetőségeket átkódoltam, 1-től 5-ig terjedő Likert-skála

értékeknek feleltetem meg az elemezhetőség érdekében. Az így kapott számok átlagértékét kiszámítottam, sugárdiagramon ábrázoltam.

6. ábra Az óvodai beszoktatásnál leggyakrabban alkalmazott ölbeli játéktípusok

(Forrás: saját kutatás)

Az ábra szemlélteti az egyes kategóriákhoz tartozó átlagértékeket, melyek közül a Gyakran (4) és a Szinte mindig (5) közé eső értékeket fogadtam el, mint pozitív gyakorisági mutatót. Ennek értelmében az egyes típusok alkalmazásának gyakorisága között jelentős eltérések figyelhetők meg. A felsorolt 9 csoport közül csupán 4 teljesít a pozitív tartományban. Ezek tehát a csiklandozó, nevetteő, húzogató, az ébresztő, altató, a csipkedő, ujjasdi, tenyeresdi és a höcögtető, lovagoltató, hintáztató kategóriák. Ezek alapján a második hipotézisem is igazolódott, mely szerint az ölbeli játékok sokféleségét nem használják ki az óvodapedagógusok az óvodai beszoktatás során, hiszen a 9 kategória közül csupán négyet alkalmaznak gyakran.

A pozitív tartományba eső 4 típus szinte mindegyike az ölbeli közelségen alapszik, mely során az érzelmi kötődés, a biztonság megteremtése, szorongás csökkentése lehetővé válik. Az ölbeliségen belül is a legnagyobb érzelmi kötődést, bizalmi kapcsolatot feltételező Höcögtető, lovagoltató, hintáztató ölbeli játékokat alkalmazzák leggyakrabban. Ez által a harmadik

hipotézisem is megalapozottnak tekinthető. Melyben azt feltételezem, hogy az ölbeli közelségre épülő ölbeli játékok nagyobb hangsúllyal vannak jelen az óvodai beszoktatás első időszakában.

Interjú összegzése

A megfigyelést és a kérdőív kiküldését követően egy harmadik szemszögből is meg akartam közelíteni a témát. Ezért felkerestem a Gyárvárosi Óvoda óvodavezetőjét, akivel egy strukturált interjú formájában beszélünk az óvodai beszoktatásról, a tapasztalatokról, a beilleszkedést befolyásoló tényezőkről.

Az óvodavezető először a befogadó, elfogadó, szeretetteljes, megerősítő légkör fontosságára hívta fel a figyelmet, kiemelve azt, hogy nemcsak az óvodapedagógus, hanem a gyermeket körülvevő összes felnőtt feladata, hogy ezeket megteremteni a gyermek számára az állandó értékrendjével, szeretetteljes, érzelmi biztonságos nyújtó, derűs, kiegyensúlyozott magatartásával. Minden intézményi dolgozó a gyermek számára egy minta, hiszen a gyermek utánzás révén tanul, főleg ebben a szenzitív időszakban. A beszoktatás fontosságáról beszélt, hogy milyen befolyásoló tényezők vannak jelen, segítik a gyermek befogadását, beilleszkedését az óvodába (pedagógus személyisége, légkör, érzelmi biztonság, anyás beszoktatás. Kihangsúlyozta azt is, hogy az alapos szakmai felkészültség, az elfogadó attitűd, a szeretetteljes magatartás nélkülözhetetlen komponense a sikeres beilleszkedésnek. A szülőkkel való kapcsolatfelvétellel számos lehetőséget biztosítanak a beszoktatást megelőző időszakban. Ezek közül elsőként a „Nyitott kapuk” napjait említette, melyre általában 2 délután folyamán kerül sor. Ilyenkor a szülők a gyermekekkel megtekinthetik az épületet, a csoportszobákat, az udvart. Az intézmény bemutatása mellett kiemelt szerepet kapnak az óvodai tevékenységek is. Valamennyi tevékenységterület megjelenik ilyenkor törekedve a komplexitásra (mozgásos játék, vizuális tevékenység, szabad játék, mese-vers stb.). A szülők és gyermekek szívesen vesznek részt ezeken a délutánokon. Az óvodavezető az anyás beszoktatást részesíti előnyben, ugyanis az anya-gyermek kötődést erősítve, az óvodát közösen felfedezve, élményeket szerezve könnyebben kialakítható az érzelmi biztonság, mely segít a szorongás feloldásában, a beilleszkedésben. Harmadikként pedig az Óvodabejárási Programot fejtette ki, mely már a beszoktatást követő időszakban zajlik az óvoda életében. Szeptember második felében az óvodapedagógusok és az új gyerekek együtt körülnéznek az óvodában, feltérképezve az épületet, meglátogatják az emeleten található csoportokat, a konyhát a dajka nénikkel, az óvodavezető és az óvodatitkár irodáját. Azt tapasztalták, hogy ezt a gyermekek nagyon élvezik, szeretik, hatására egyre bátrabban, magabiztosabbak lesznek, otthon szívesen mesélnek a megszerzett tapasztalatról. Az idei nevelési évben az anyás beszoktatás zökkenőmentesen

zajlott, az év közben érkezőknek pedig 1-1 napot tudtak biztosítani a beszoktatásra. Arra a kérdésre, hogy mit tart a legfontosabbnak a beszoktatás alatt ezt a választ kaptam:

„A befogadás időszakában is hangsúlyos szerepe van a sok érdekes játék, felkínált tevékenység mellett az óvónő mesélésének, ölbeli játékának, mondókázásának.”

Az interjút szívesen vállalta az óvodavezető, türelmesen, elfogadóan válaszolt a kérdéseimre. Az utolsó válasza pedig külön nagy élmény volt számomra, mely során tudatosodott bennem, hogy nemcsak a szakirodalommal, de Zsuzsival is közös véleményen vagyunk az óvodai beszoktatást illetően.

5. Összegzés, záró gondolatok

Szakdolgozatomban azt a célt tűztem ki magamnak, hogy a néphagyományokból fakadó ölbeli játékok és az óvodai beszoktatás összefüggéseit, lehetőségeit megvizsgáljam.

A szakirodalom bemutatásával a pszichológiai, pedagógiai, szociológiai oldalt is kifejtettem, így elősegítve a témakörbe való betekintést. A fogalmazásmód közérthetőségét a téma is lehetővé tette, hiszen az ölbeli játékok mindenki életében jelen vannak. A szekunder és primer kutatás segítségével a kérdéskört körül jártam, az empirikus kutatás során kérdőíves megkérdezést, megfigyelést, interjúzás módszereit alkalmaztam. A szekunder kutatás során a Szigetköz térségét dr. Timaffy László és dr. Barsi Ernő munkásságán keresztül tekintetem át, majd ezt követően a gyermek fejlődésének jelenségvilágával foglalkoztam. Kitértem a család szerepére a gyermek fejlődésében, a szocializáció hatásaira, elemeire, színtereire. Ezt követően a Kodályi elveken alapuló kisgyermekkorai zenei nevelést tekintetem át az alapján, hogy a gyermek fejlődését milyen módon segíti elő, milyen forrásokból merítkezik. Ha már a kora gyermekkorai zenei nevelés kérdésköre felmerült, akkor nem mehettem el szó nélkül az egyik legjelentősebb formája- az ölbeli játék- mellett. Az ölbeli játék fejezetet a Kiss Árontól származó fogalmi meghatározással kezdtem, felsoroltam a különböző fajtáit, a forrását, az egyéb lehetőségeket. Aztán a gyermek érzelmi fejlődésével folytattam az irodalmi leírást, melyben az anya-gyermek kötődés fontosságára, az életkori sajátosságokra hívom fel a figyelmet. Emellett pedig a hagyományok és a zenei fejlődés elemeire, gyermek fejlődésére gyakorolt hatásaival foglalkoztam. A szakirodalmi áttekintést az óvodai beszoktatás komponenseivel, folyamatával, azt befolyásoló tényezőkkel zártam. Törekedtem arra, hogy az elméletet minden esetben átültessem a gyakorlatba (saját véleményemmel, különböző példákkal).

A dolgozatomban második felében a primer kutatást készítettem elő, mutattam be majd az eredményeket kielemeztem, ezzel válaszoltam meg a hipotéziseimet. A kutatás módszertana fejezetben leírtam a megfogalmazott hipotéziseimet, majd az empirikus kutatási eszközöket kifejtettem. A saját kutatásomban a megfigyelés, interjú, kérdőív kutatási módszereket alkalmaztam. A vizsgálati eredményeket kielemezve a következőkre jutottam:

Az óvodai beszoktatást leginkább elősegítő tényező az óvodapedagógus személyisége, az ölbeli játék. Ezt a hipotézisemet a kérdőívre adott válaszok alapján igazoltam azzal a kiegészítéssel, hogy nem csupán az ölbeli játék a legmeghatározóbb tényező, hanem az óvodapedagógus személyisége is jelentős. A második hipotézisemet, melyben feltételeztem, hogy az ölbeli játékok sokféleségét nem használják ki az óvodapedagógusok az óvodai beszoktatás során szintén igazoltam. Ebben a megfigyelés és a kérdőív voltak segítségemre. Azt a feltevésemet,

hogy az ölbeli közelségen alapuló ölbeli játékok nagyobb hangsúllyal vannak jelen a beszoktatás első napjaiban megcáfoltam a megfigyelés és a kérdőív eredményei alapján. Az utolsó hipotézisemet, amely az óvodapedagógus kora és az ölbeli játékhoz tartozó tudásanyag beszerzése közötti kapcsolatot feltételez megcáfoltam a kérdőívre adott válaszok alapján.

Az interjú pedig a megfigyeléssel és a kérdőívvel egymást támogatva arra enged következtetni, hogy a kutatás sikeres volt. Az óvodai beszoktatás során jelentős szerepet tölt be az ölbeli játék, mely legfőbb forrása a néphagyomány. Emellett pedig az óvodapedagógus személyisége, a befogadó környezet is meghatározó tényező. Végül pedig az anya-gyermek kapcsolat, szülő-pedagógus-gyermek kapcsolat erősítésének célkitűzése további kutatásokra ad lehetőséget. A kérdőívet az ország összes óvodapedagógusával ki lehetne tölteni, kiegészítve bizonyos kérdésekkel, melyek elősegítik az ölbeli játékról való tapasztalati tudás megosztását.

Jövőbeli terveim között szerepel egy olyan program kidolgozása, mely során az óvodák a bölcsődékkal felvéve a kapcsolatot egy szakmaközi együttműködést kialakítanak. A program lényege az, hogy a szülők a gyermekekkel ölbeli játékos foglalkozáson vehessenek részt. A foglalkozásokat a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok tartanák együtt. Melynek során a bölcsőde-óvoda közötti átmenet megkönnyítésével elérhető lenne az, hogy az óvodai beiratkozások számát növeljük, továbbá a szülőkkel való bizalmi kapcsolatot kialakítsuk, a családokban az áthagyományozódás lehetőségét megteremtsük.

6. Bibliográfia

6.1 Könyvek

- Acredolo, L. - Goodwyn, S. (2000). *Baby Signs*. London: Vermillion Kiadó.
- Buda, B. (1986). *A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája*. Budapest: Tankönyvkiadó. (37.o.)
- Cole, M.- Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Forrai, K. (2017). *Ének az óvodában*. Budapest: Móra Könyvkiadó.
- Forrai, K. (2020). *Ének a bölcsődében*. Budapest: Móra Könyvkiadó.
- Goleman, D. (1995). *Érzelmi Intelligencia*. Budapest: Háttér Kiadó.
- Kiss, Á. (1891). *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény*. Budapest: Holnap Kiadó
- Kulcsár, Zs. (1999). *Morális fejlődés, empátia, altruizmus*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Lázár, K. (1997). *Népi játékok*. Budapest: Planétás Kiadó.
- Mérei, F.-V. Binét, Á. (1993). *Gyermeklélektan*. Budapest: Möbius Print.
- N. Kollár, K.-Szabó, É. (2004). *Pszichológia pszichológusoknak*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Ranschburg, J. (1998). *Pszichológiai rendellenességek gyermekkorban*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Timaffy, L. (1980). *Szigetköz*. Budapest: Gondolat Könyvkiadó.
- Timaffy, L. (1987). *A Tündértó titka*. Budapest: Móra Könyvkiadó.

6.2 Tanulmányok

- Árvayné Nezvald, A. (2015). Ének-zenei nevelés módszertana a bölcsődében. In: Simon, I. Á. (szerk.): *A kisgyermekkorai nevelés módszertana*. (pp. 35-59). Szombathely: Nyugat-magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ.
- Gábor, A. (2011). Érzelmi nevelés zenével és játékkal. *Magiszter*, 9(1-2)
- Gábor, A. (2013). A bölcsődei zenei nevelés hatása a gyermekek szociális és érzelmi készségeinek fejlődésére. *Erdélyi Toll*, 5(1)

Hegedűs, Sz. (2016). A proszociális viselkedés fejlődése és fejlesztése kisgyermekkorban. *Magyar Pedagógia*, 116(2), 197–218.

Lepsényi, K.- Fehér, Á. (2018). Az empátia kialakulása és fejlesztésének lehetőségei. In: Fehér, Á. (szerk.): „*in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi*” A nevelési értékek és a tudás szerepe a keresztény pedagógiában Vác: Apor Vilmos Katolikus Főiskola.

Pethő, V. (2011). *Kodály Zoltán és követői zenepedagógiájának életreform elemei*. Doktori értekezés. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar - Neveléstudományi Doktori Iskola. (51.o.)

Toarniczky, A. (2011). *Szocializáció multikulturális szervezetben*. Doktori értekezés. Budapest: Corvinus Egyetem

6.3 Internetes források

Család- és Gyermekjóléti Központ Győr honlapja: (Letöltés) <http://www.csygygyor.hu/hun/sziget-kek-kozossegi-ter.html> (2021. 04. 18.)

Dr. Barsi Ernő munkássága-Győr-Moson-Sopron megye Megyei Értéktárának honlapja (Letöltés) <https://www.gymsmo.hu/cikk/dr-barsi-erno-munkassaga-.html> (2021. 04. 19.)

Dr. Timaffy László életműve-Győr-Moson-Sopron megye Megyei Értéktárának honlapja (Letöltés) <https://www.gymsmo.hu/cikk/dr-timaffy-laszlo-eletmuve-.html> (2021. 04. 19.)

Jakobi, N. (2011). *Öbéli játékok és a SZIT*. Kivonat. Budapest. (Letöltés) <http://www.dszit.hu/letoltheto/jakobinoraolbelijatekok.pdf> (2021. 04. 18.)

Központi Statisztikai Hivatal által kiadott előzetes Oktatási adatok (Letöltés) <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas2021e/index.html> (2021. 04. 20.)

Lanczendorfer, Zs. (2020). Háromszáz évre való terve volt- Száz esztendeje született Barsi Ernő. *Honismeret folyóirat*. 49 (Letöltés) <https://honismeret.hu/honismeret-folyoirat/haromszaz-evre-valo-terve-volt-szaz-esztendeje-szuletett-dr-barsi-erno> (2021. 04. 19.)

Sóváriné Kiss, E. (2018). *Lurkó-ház Napköziotthonos Óvoda Pedagógiai Programja*. (Letöltés) https://www.kir.hu/KIR2_INFO/Pub/DokLetolt/PEDPROG-202004-0 (2021. 04. 21.)

Puskás, K. K. (2019). 10 dolog, amiért érdemes elsajátítani a babajelbeszédet. (Letöltés) <https://jelelababam.hu/egyeb/10-dolog-amiert-erdemes-elsajatitani-a-babajelbeszedet/> (2021. 04. 18.)

9. Mellékletek

9.1 Megfigyelési szempontok

Az óvónő és a gyermek

Első nap az óvodában

Kérdés: Hogyan alakul néhány kiscsoportos gyermek első óvodai napja? Milyen az óvónő-gyermek kapcsolat ebben az időszakban?

Résztevők: gyerekek, óvónő, szülő
Módszer: megfigyelés, jegyzőkönyvvezetés, esetleg videofelvétel

A megfigyelés végzhető „anyás beszoktatás” vagy annak hiánya esetén. A megfigyelés folytatásához a vállótárs vagy más óvodát kollega szükséges. Egy időben csak egy gyermek megfigyelése lehetséges. Időtartama lehet a gyermek érkezése utáni első 30-40 perc. (Amennyiben lehetőség nyílik rá, a következő napokban, esetleg 1-2 napos időközönként is folytatható a gyermek megfigyelése.) Folyamatosan jegyezzük fel a kiválasztott gyerekek és a vele kapcsolatba kerülők megnyilvánulásait!

A következő szempontokat javasoljuk:

Hogyan válik el az anya a gyermektől? Milyen érzelmei olvashatók le az arcáról, amikor elbúcsúzik a gyermektől?

Hogyan válaszol a gyermek az anya távozására? Mit mond, mit csinál?

Mivel tölti a gyerekek a távozás utáni első perceket?

Hogyan válaszol az óvónő közeledésére?

Hogyan válaszol valamelyik társa közeledésére?

Kezdeményez-e a gyerekek kapcsolatát az óvónővel vagy a dajkával? Hogyan?

Kezdeményez-e a gyerekek kapcsolatát valamelyik társával? Hogyan?

Miben nyilvánul meg az új környezet iránti érdeklődése?

Mivel játszik, hogyan tevékenykedik?

Mit csinál az étkezés alatti?

Sírás, nyugtalanság, tartós magány esetén kövessük az óvónő és a gyerekek kapcsolatát! Hogyan csökkenthető szomorúsága, milyen módon nyugszik meg?

• 88 •

Az óvónő és a gyermek

Szempontok az elemzéshez:

Az elemzéskor jó, ha figyelmet fordítunk a következőkre: a gyerekek a családtól vagy bölcsődétől érkezett-e, hogyan készítettek elő a változásra, volt-e előzetes óvónői családlátogatás és amit még a családról tudunk van ismerni.

1. Az anya és a gyerekek kapcsolata az érzelmi megnyilvánulások alapján.

2. A gyerekeknek a tárgyi környezet iránt való érdeklődésének, kutató-tájékozódó tevékenységének jelei.

3. A személyek iránti érdeklődés megnyilvánulásai (óvónő, társak).

4. Hangulatának alakulása (változása) a megfigyelések alatt.

5. Az óvónő társas megnyilvánulásai a gyerekek felé és ezek hatása.

6. Több alkalommal folytatott megfigyelés esetén a változás követése.

7. Beszélgetés a szülővel érzéseiről, a gyerekek viselkedésének esetleges otthoni változásáról.

8. Az óvónő később visszatekintve felidézheti saját érzéseit. Átgondolhatja, mit ismert meg a gyerekek érzelmi világából és miben tudott neki segíteni az elválas okozta fájdalom enyhítésében. Felidézhetők az esetleges negatív érzések is, amikor a gyerekek minden óvónői gondoskodás és jó szándék ellenére sem, vagy csak igen hosszú idő után nyugtatható meg.

• 89 •

9.2 Kérdőív

A népi hagyományokból fakadó ölbéli játékok hatása az óvodai beszoktatásra

Kedves Óvodapedagógus!

Kupi-Lepsényi Krisztina vagyok, végzős óvodapedagógus hallgató a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karán. A szakdolgozatom elkészítéséhez szeretném kérni óvodapedagógusok segítségét. Kutatási területem a népi hagyományokból fakadó ölbéli játékok hatása az óvodai beszoktatásra.

A vizsgálatban való részvétel teljesen anonim és önkéntes. A kitöltés néhány percet vesz igénybe. A vizsgálatból származó adatokat harmadik félnek nem adom át. Az eredményeket a szakdolgozatomhoz kívánom felhasználni.

Segítségét előre is köszönöm szépen!

1. Neme:

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

Nő

Férfi

2. Életkora:

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

18-24 év

25-35 év

36-45 év

46-55 év

55 felett

3. Mióta dolgozik óvodapedagógusként?

---

4. Milyen típusú településen él Ön? Kérem válassza ki a felsoroltak közül!

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Falu
 Kisváros
 Nagyváros

5. Mely megyében él Ön? Kérem válassza ki az alábbiak közül!

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Bács-Kiskun megye
 Baranya megye
 Békés megye
 Borsod-Abaúj-Zemplén megye
 Csongrád-Csanád megye
 Fejér megye
 Győr-Moson-Sopron megye
 Hajdú-Bihar megye
 Heves megye
 Jász-Nagykun-Szolnok megye
 Komárom-Esztergom megye
 Nógrád megye
 Pest megye
 Somogy megye
 Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
 Tolna megye
 Vas megye
 Veszprém megye
 Zala megye

6. Rendelkezik-e Ön népzenei múlttal? Ha igen, milyennel?

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- Néptáncolás
- Népi hangszeres játék, népzenelés
- Népdaléneklés
- Így tedd rá! képzés
- Nem rendelkezem semmilyen népzenei múlttal
- Egyéb: _____

7. Ön szerint a hagyományok éltetésének milyen lehetőségei vannak az óvodai nevelésben?

Válassza ki az összeset, amely érvényes:

- Népi játékok
- Körjátékok
- Jeles napok, ünnepek
- Népi mintás dekoráció a csoportszobában
- Népdalok, népi mondókák megtanítása
- Néptáncoktatás
- Így tedd rá! tehetségműhely
- Magyar népmesék mesélése
- Népi hangszerek megismertetése, használata
- Népi kismesterségek (fafaragás, agyagozás, szövés stb.) gyakorlása

Egyéb: _____

8. Ön szerint mely eszköz segíti legjobban elő a gyermek óvodai beszoktatását?

Soronként csak egy oválist jelöljön be.

- A gyermek saját játéka (alvóka/plüss/ nyunyóka stb.)
- Ölbéli játékok
- Közös éneklés
- Simogatás
- Mondókázás
- Kortársak nyitottsága
- Óvodapedagógus személyisége
- Befogadó környezet
- Egyéb: _____

9. Milyen ölbéli játékokat ismer? Soroljon fel 5-öt!

_____

10. Az alábbi ölbéli játékok közül válassza ki azokat, amelyeket ismeri!

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- Csett Pápára, ló hátára, Csett, csett,csett! Onnan megyünk a vásárba!
- Csip, csip, csóka, vak varjúcska. Jó volt-e a kisfiucska? Ha jó volt a kisfiucska, ne csípc meg őt vak varjúcska!
- Fáj a szívem, Zsuzsám asszony, küldd ide Julcsát, tapsoljunk!
- Erre bicc, arra bökk, kicsi fejed sütőtök!
- Hinta- palinta, cukros palacsinta.
- Himpa, kalimpa, karácsonyi Katica!

11. Az Ön által alkalmazott ölbéli játékokat honnan ismeri?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

- J.Kovács Judit: Kerekítő
- Gróh Ilona: Ringató
- Dr. Barsi Ernő: Kisalföldi gyermekjáték-dalok és mondókák
- Sándor Ildikó: Tücsökringató
- Szülőktől, nagyszülőktől hallottam
- Internetről

Egyéb: _____

12. Az ölbéli játékok különböző fajtáit milyen gyakran alkalmazza az óvodai beszoktatás során?

Válassza ki az összeset, amely érvényes.

	Szinte soha	Ritkán	Néha	Gyakran	Szinte mindig
Arccal kapcsolatos (-simogató, -mutogató, -koccantó, -piszéző)	☐	☐	☐	☐	☐
Háttal kapcsolatos (-ütögető, -lovagoltató)	☐	☐	☐	☐	☐
Fejjel kapcsolatos (-lóbáló, -hajtogató)	☐	☐	☐	☐	☐
Kézszel, karral kapcsolatos (karonfogó, csipkedő, bőkö, ujjasdi, tenyeresdi, tapsoltató, ökölütögető, mutogató)	☐	☐	☐	☐	☐
Höcögtető, lovagoltató, hintáztató, lóbáló	☐	☐	☐	☐	☐
Ébresztő, altató	☐	☐	☐	☐	☐
Sétáltató, táncoltató	☐	☐	☐	☐	☐
Tornáztató, szédítő	☐	☐	☐	☐	☐
Csiklandozó, nevettető, húzogató	☐	☐	☐	☐	☐

9.3 Interjú

Interjú az óvodai beszoktatásról

Kérdések:

1. Mit tart legfontosabbnak az Önök intézményében?
2. Milyen az óvodai beszoktatás az Önök intézményében?
3. Hogyan kerülnek kapcsolatba a szülőkkel?
4. Milyen lehetőségei vannak az óvodai beszoktatásnak az Önök intézményében?
5. Hogyan zajlott az idei nevelési évben a beszoktatás?
6. Ön szerint mi a legfontosabb az óvodai beszoktatás időszakában?

10. Köszönetnyilvánítás

„A szeretet sugározzon mindenüvé. Mert szeretet nélkül nem lehet sem muzsikálni, sem tanítani, sem írni. Szeresse mindenki az övéit, saját népét és értékeit, hogy a másokét is szeretni tudja.” (Dr. Barsi Ernő i.m.)

A szakdolgozatomat Barsi Ernő szavaival nyitottam, vele is szeretném lezárni. Ezt az időszakot, mely során sok tapasztalattal gyarapodtam, elméleti tudásomat szélesítettem a pedagógia, pszichológia, szociológia, folklorisztika, zene, hagyományok területén méltó módon kell lezárni. Mi sem lehetne méltóbb, mint Ernő bácsi szavai a szeretetről. A dolgozatom elkészülését ezek a gondolatok határozták meg. A témával való ismerkedést, az emberekkel való kapcsolatot, a kedves témavezetőmmel, Árvayné Nezvald Anettel való konzultációkat, mindent átsugárzott a szeretet. Azt az értékes tudásanyagot, amelyet megszerezhettem, összegyűjthettem, leírhattam a dolgozatomban, nem tudtam volna más módon megszerezni.

Nagyon szerencsésnek mondhatom magam, hogy ilyen emberek álltak mellettem és segítettek dolgozatom elkészülését, a tanulmányaim befejezését, akiknek támogatása, segítsége, türelme nélkül nem tudtam volna ezt az utat végig járni. Szeretném megköszönni a családomnak, akik feltétel nélkül szerettek és támogattak ebben az időszakban. A kolléganőimnek, akik türelemmel fordultak hozzám, ha fáradt voltam a teendőim felhalmozódása miatt. Akikhez bármilyen szakmai kérdéssel, kéréssel fordulhattam a tanulmányaimmal, vagy a mindennapi feladatokkal kapcsolatban. A szaktársaimnak, akik segítve a dolgozatom elkészülését, a diploma egy évvel előbbi megszerzését számos közös feladatban nagyobb szerepet vállalva megkönnyítették a határidők betartását. A tanárainak, akiknek a biztató szavai, értékes elméleti tudása, gyakorlati tapasztalatai, motiváltsága engem is előre vittek ezen az úton.